

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XIV

Nr. 32 (484)

Simbata

7 august

1971

8 pagini

1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Conducătorii de partid și de stat, vizitează apoi vila scriitorilor. În noua lor casă de odihnă, dată în folosință în cursul acestui an, scriitorii aflați în vacanță la Neptun, fac o călduroasă primire oaspeților. Vila, formată din apartamente și garsoniere elegante, frumos dotate, are o capacitate de 100 de locuri.

În numele scriitorilor prezenți, președintele Uniunii scriitorilor acad. Zaharia Stancu, adresează secretarului general al partidului, celorlalți conducători de partid și de stat, calde cuvinte de bun sosit și exprimă bucuria minutorilor condeului de a-l avea în mijlocul lor pe conducătorul partidului și statului, pe cel mai iubit fiu al poporului nostru.

La club, după ce se vizitează casa de odihnă, are loc o întâlnire a oaspeților cu scriitorii. În numele tuturor oamenilor de literă din țara noastră, președintele Uniunii Scriitorilor mulțumește conducerii partidului și statului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru condițiile de viață și de creație de care se bucură, și exprimă hotărârea lor de a depune toate strădaniile pentru a îmbogăți neîncetat tezaurul literaturii române cu noi și noi opere de valoare. Dialogul dintre secretarul general al partidului și scriitorii a relevat, încă o dată înalta menire socială a prozatorului, a poetului, a dramaturgului în societatea noastră socialistă, rolul deosebit al literaturii ca factor formativ, necesitatea ca opera literară să se inspire neîmijlocit din viața poporului, să oglindească procesul viu, dinamic, de continuă transformare a societății noastre, conștiința omului nou al zilelor noastre. Numai o literatură care se inspiră din viața poporului — a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu — și se adresează cu adevărat poporului, numai o astfel de literatură are durabilitate, va trăi multă vreme.

Scriitorii își afirmă adeziunea la acest înalt deziderat patriotic”.

(Din „Scinteia” nr. 8668, 5 august 1971. „Vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în stațiunile din zona Mangalia-Nord”)

Școli literare și autori

Scriitorii de astăzi nu se mai adună în școli și nu mai formează curente. Cel mult, alcătuiesc, din nevoi materiale de breaslă, asociații și sindicate. Grupări literare în vechiul sens al cuvântului, întemeiate pe nevoi și legături spirituale, există tot mai puțin.

Aruncând o privire de ansamblu asupra literaturii universale vedem că tocmai fenomenul grupului literar este ceea ce caracterizează mișcarea literară din trecut. Mai ales secolul al nouăsprezecelea se poate numi secolul școlilor literare.

Grupările literare de tot felul dau acestui secol o fizionomie caracteristică, pe care nici o altă epocă literară n-a avut-o nici înainte nici după ei. Școlile literare ale veacului al nouăsprezecelea erau, de altfel, mai mult decât niște simple grupări de simpatie și corespundeau la-mai mult decât o simplă nevoie de asociabilitate literară. Școlile literare ale veacului trecut erau manifestarea unor mari curente de idei și de sentimente, aveau la bază puternice convingeri depășind de multe ori limitele literaturii, cu rădăcini adânci în marile transformări politice și sociale ale vremii de atunci. Școala romantică germană din preajma anului 1800, romantismul francez, reacționar în timpul Restaurăției franceze, între 1820 și 1830, liberal și progresist după revoluția din 1830, naturalismul englez de la mijlocul veacului trecut — toate aceste mișcări și grupări ale literaturii europene au putut da prilej lui Georg Brandes să spună că studiul lor este o contribuție la psihologia primei jumătăți a secolului al nouăsprezecelea.

Cu timpul noțiunea de școală literară și-a îngustat conținutul. Odată marile curente literare ajunse la epuizare, adică atunci când misiunea lor s-a sfârșit (și asta s-a întâmplat odată cu triumful ideilor democratice după 1848) școala literară capătă un sens tot mai restrâns, ajungând încetul cu încetul să se confunde cu coteria, cu simplul clan literar, grupat în jurul unui program estetic oarecare și devenind o chestiune de reacțiune a generațiilor literare unele față de altele. Cu naturalismul lui Zola și cu simbolismul francez încetează marile școli literare.

Secolul nostru e departe de a cunoaște bogăția de școli și de grupuri literare a secolului precedent. Dar e probabil că însuși psihologia scriitorului european actual nu mai este favorabilă unei grupări spirituale. Afară de interesele de breaslă scriitorului contemporan nu mai cunoaște altă apropiere față de ceilalți scriitori. Chiar coteriile și bisericuțele nu mai au coeziunea de odinioară.

În ce privește literatura noastră, ea n-a cunoscut niciodată școli literare corespunzătoare celor din apus, dacă punem la o parte doar mișcarea patruzecioptistă, de renaștere națională și cu preocupări mai mult politice decât literare. Junimea, cu spiritul ei critic și zeflemist, a adunat oameni prea deosebiți între ei, pentru a putea fi privită ca o grupare unitară.

Un caracter mai hotărât de școală literară a avut semănătorismul. Iar poporanismul „Vieții românești” a fost ultimul curent literar adine pe care l-a cunoscut literatura românească.

Literatura noastră actuală se dezvoltă pe baze de eforturi individuale. Să nu ne plîngem prea mult de dispariția școlilor literare. Opera literară rămîne ca proces de creație, expresie a personalității. Și literatura noastră are nevoie mereu de puternice personalități. Nici o școală literară nu poate crea personalități și talente, dacă ele nu există.

AI. PHILIPPIDE

ASPECT DIN TIMPUL VIZITEI
TOVARĂȘULUI NICOLAE
CEAUȘESCU, SECRETAR GENE-
RAL AL P.C.R., LA CASA
SCRITORILOR DE LA NEPTUN

IN ACEST NUMĂR:

Ion Vinea — de Al. Rosetti

Poeme — de Nichita Stănescu

Lectura și critica — de Al. Paleologu

Cultura omului tînăr

Care este rostul culturii omului tînăr?

Este cultura o problemă secundară a condiției actuale a omului contemporan, mai ales a celui care abia se pregătește să-i pătrundă înțelesurile și marile răspunderi? Cultura ținind de ființa unui popor, de progresul și afirmarea lui, ea devine indeosebi în vremile de azi o problemă cetățenească de prim ordin. Personalitatea omului tînăr, inclinațiile și calitățile lui, au nevoie tocmai de această înțelegere superioară a existenței umane și a scopurilor sociale. Dezgustul de viață, trivialitatea, deprimarea deșartă nu pot fi atributele unui om tînăr preocupat în mod serios de formația și destinul său. Personalitatea capătă strălucire în strînsă legătură cu conștiința de a fi util mersului unanim al societății noastre, de a înțelege că drumul fiecăruia trebuie să se îndrepte spre prosperitatea patriei și înălțarea ei spirituală. Tînărul, ca oricare cetățean, poartă pe lingă numele de naștere și pe acela al țării sale și acest lucru, simplu la prima vedere, este uluitor și cheamă la cele mai frumoase obligații și datorii de muncă, de învățatură, de elevație spirituală, de expresie patriotică exemplară.

De aceea pregătirea și formația omului tînăr este una dintre cele mai serioase și mai delicate răspunderi. Poporul nostru are o istorie bogată și eroică, n-a dus și nu duce lipsă de fapte demne și pline de înțelesuri care au stat și stau în fața lumii ca mărturie ale îndrăznicii și vitejiei noastre, a dragostei și prețurii pe care o dăm oamenilor de alt neam, destinului lor încercat și calităților specifice lor. Avem o cultură strălucită, o artă și literatură bogată în tradiții și plină de prospețime, deschisă oricînd cunoașterii culturii altor popoare, înrudită în calități cu înalte valori ale umanității, cultura noastră s-a dezvoltat în strînsă legătură cu cele mai scumpe idealuri de progres și de libertate. Istoria aceasta, prezentul frumos al patriei noastre, cultura aceasta a poporului nostru le poate onora omul tînăr atunci cînd pășeste cu toată îndrăzneala puterilor sale spre învățatură neobosită, spre slujirea țării și marilor cerințe sociale și cetățenești de azi.

Victor EFTIMIU

Între originalitate și creație

Există o ambiguitate a originalității care-și are temelii în dubla semnificație a acestui cuvînt. Atunci cînd spunem despre un gânditor, un artist, că e original îi atribuim acestuia calități deosebite care îl diferențiază de alții, calități ce dau creației sale sigiliul unicității. În schimb, cînd afirmăm despre cineva că e un original, oricare ar fi intenția noastră — ironică sau blind-umoristică — vizăm, de fapt, excentricitatea persoanei respective, bizarierile, extravaganțele felului său de a fi. Dacă o operă e originală, ea are o valoare autentică, reală. Actele unui original nu sînt nicidecum creatoare. Între acești doi poli, ai originalității autentice și ai unei originalități neautentice, ai capacității de a imprima unei opere un caracter propriu, de a crea ceva nou, personal, și a săvîrși ceva ieșit din comun, bizar, neobișnuit, pendulează acest concept și nu numai conceptul cu semnificațiile sale, ci realitatea însăși trăită, a originalității.

Individualismul nu este o descoperire a timpurilor moderne. Totuși, Renașterea pentru intia oară a cunoscut acel tip uman care se recunoaște pe sine, cu deplină conștiință, ca individ. Jakob Burckhardt, în *Cultura Renașterii în Italia*, a descris aspectele istorice și psihologice ale acestui proces, pe care îl numește al „desăvîrșirii personalității”. În Renaștere, omul și indeosebi artistul devine individ spiritual ce-și recunoaște singularitatea. Expresii ca *uomo singolare*, *uomo unico* indică, în Italia acelor timpuri, cea mai înaltă treaptă a dezvoltării individuale. Originalitatea, devine, în Renaștere o virtute căutată a creatorului. Epoca abundă în mari creatori originali — în sensul pozitiv al cuvîntului —, dar și în „originali”, în figuri care-și cultivă extravaganțele pînă la demență. Pasiunea modernă a artistului, a literaturii, ca și a gînditorului, pentru originalitate, își are rădăcina aici, în viața acestor oameni ai Renașterii. Nici un artist al ultimelor secole n-ar fi acceptat animatul mășterilor care, în Evul Mediu, au înălțat marile monumente ale goticului, fără să-și pună semnătura pe ele. Dorința numai de celebrare a creatorului din timpurile noi? Nu, fără îndoială.

În dorința de a fi original a unui poet ori a unui pictor observăm o mai mult, ori mai puțin conștientă sete de a fi sursă, origine, a unei realități, a unui obiect nou. Desigur, știm prea

bine că nu există creație *ex nihilo*, din nimic. Nici un creator nu se poate dispensa de modele. Nici unul nu începe arta sa de la început. Există, desigur, o nobilă pasiune a oricărui artist, de a lua oarecum totul de la început în arta sa. S-ar putea afirma că poetul sau pictorul se plasează undeva într-o auroră a lumii pe care — în opera lor — ar voi să o reclădească, nouă, proaspătă. Un excesiv individualism poate să conducă artistul spre egocentrismul, spre autismul falselor originalități. Orgoliul de a fi origo, început absolut, i-a putut îndemna adeseori pe unii falși creatori să caute originalitatea cu orice preț cîzînd în extravagantă și excentricitate. Cînd e căutată cu orice preț originalitatea nu e atinsă, ci numai caricaturile bizare ale ei. A dori, cu dinadinsul și exclusiv, să fii altfel decât alții, să fii unicul, să fii începutul absolut, te îndepărtează de originalitatea autentică. Opera noastră nu are preț doar pînă ceea ce se deosebește de altele. Esențele ei nu rezidă în particularitățile ei, ci în universalitatea ei. Universalitatea unei opere — de gîndire ori de artă — implică nu numai comunicabilitatea ei, ci și capacitatea ei de a forma un univers.

Despre morală
de Teodor Mazilu

Poeme
de E. E. Cummings

Poșta redacției
de Fănuș Neagu

O operă autentică este un cosmos, o totalitate avînd articulațiile ei interioare, mecanismul ei. Orică creație e un act cosmogenic; artistul e un creator de lume. Nu în zadar vorbim despre lumea lui Shakespeare, Homer, Balzac, Dostoievski, despre lumea lui Caragiale ori Sadoveanu. Marele creator este original, în sensul cel mai grav al cuvîntului, pentru că e origo, e origine a unui univers propriu. Eminescu, Blaga, n-au făcut doar poezii ori alte opere proprii, neimitate după alții, ci au cugetat, simțit și proiectat în cuvinte imaginea unui cosmos sui-generis. O operă mare este o ordine nouă. Dar nu poți înfăptui o asemenea operă de înaltă răspundere umană decît gîndind, în limitele experienței unui individ, totul — am putea spune — de la început.

Sîntem din ce în ce mai conștienți că gîndirea artistică, actul reflecției, împletit cu creația propriei sale opere. Lirica modernă folosește mai puțin imagini de dragul imaginii, metafore delectabile și mai curînd idei poetice. Nu există, de altfel, artă care să nu implice un proces de cunoaștere. De aici tendința, remarcată uneori în literatura zilelor noastre, spre eseu. Firește, nu se poate vorbi despre o transformare a poeziei, a romanului, a dramei în eseu. O năvelă-eseu e un gen hibrid și neviabil. Dar eseiizarea literaturii — ca să folosim un cuvînt îndeajuns de barbar — indică o propensiune a tuturor genurilor literare spre forme mai reflectate, mai puțin spontane, mai construite. În *Doctor Faustus* romanul lui Thomas Mann, personajul demonic îi vorbește eroului, Adrian Leverkühn, despre arta expresiei și arta construcției. Artistul modern construiește, în materia artei sale, o lume, nu se mulțumește doar să o exprime. Așa se explică de altfel, prezența în număr tot mai mare a filosofemelor în operele literare. Desigur,

Nicolae BALOTA

(Continuare în pagina 7)

cronica literară

Irina Grigorescu

ROBINSON ȘI INOCENȚII

Și în domeniul prozei despre sau pentru copii sintem, astăzi, tot mai departe de încrederea liniștitoare în autenticitatea artistică rezultată, fără ocolișuri, din simplitatea faptului de viață rememorat ori imaginat în chipul cel mai limpede și cel mai direct cu putință. Se constată adesea că nu mai e aproape nimic de conceput și de făcut în afara unui punct de vedere accentuat particular. A unei viziuni artistice generale insolite. Majoritatea autorilor de romane avind în centrul atenției universul infantil vād în aceasta un simplu pretext de la care plecând experimentează în marginea celor mai dificile formule epice și aspiră la cuprinderea unor teme ce poartă încălcătura unor întrebări existențiale de vădit conținut matur. Dezideratul comunicării deschise cu micul cititor cit și acela al inoculării în conștiința acestuia a substratului educativ, e de la sine înțeles, într-un asemenea context, cad în plan secundar sau, pur și simplu, sint ignorate. S-ar părea că în mod deliberat atari exigențe de cind lumea statornicite în practica genului sint lăsate fie pe seama moștenirii clasice, fie pe seama rutinate și indigeste producții de confecție comandat didactică.

În cele din urmă, alarmantul fenomen de ezoterizare a literaturii contemporane încearcă a-și extinde prezența și în cimpul genului la care ne referim. Drept care ne putem întreba ce poate fi mai straniu și mai paradoxal decit dificultățile de lectură — adesea insurmontabile — pe care le ridică însăși literatura despre și pentru copii ?

Nu am putut evita formularea unei astfel de întrebări nici în cazul cărții de debut *Robinson și Inocenții* (editura „Cartea Românească”) de Irina Grigorescu. Nu am putut-o evita, fiindcă, nu încapă nici o îndoială în această privință, nu toți aceia care se vor încumeta să citească romanul tinerei autoare vor fi înarmați cu răbdarea necesară parcurerii unui text de natura mostrelor ce urmează : „— Deștept de maimuței ce ești, comentase Prus, foarte obraznic puștiul în prima zi de vacanță, venirea pescarului la barieră, adică venirea sa la ora patru fix, întrucit, de dimineață, șirul plăjii de sunete slabe rămîne în mintea celor ce pierd timpul cu aduceri aminte urit și lung, și să se termine odată ceri firește, mai ales dacă îți-e somn și nisipul scoate cețuri peste lenea ta, cum se întimplă uneori”. Sau un fragment din numeroasele inserții de text versificate : „Profesorii aveți dreptate aceeași directorul isteț Aleea cu castani în dracu știe ce cupetoare nu știu Ferestrele noi cu încheieturile topite scilpitoare / Și iarba doar pe tălpile foștilor copii care zi de zi careul cu frunțeși sau viceversa / Precum și streășina uscată” etc.

E ușor de dedus că Irina Grigorescu, redactându-și în această manieră gramatical-stilistică romanul, a mizat pe efectele fenomenului de aparentă dizarmonie sintactică a limbajului infantil. Să observăm însă numai decit că, estetic, rezultatele sint adesea contrarii celor scontate. A „copia”, cu obstinație de la un capăt la celălalt al cărții (212 pagini) un atare specimen de exprimare este echivalent cu alunecarea într-un soi de naturalism lingvistic dintre cele mai flagrante.

De aceea, preferăm oricind acele pasaje, în care, prozatoarea, recurgind la necesarul procentaj de distanțare critică, recrează textul originalului teze școlare ale eroinei ei, Ina. Ele, aceste pasaje, sint concludente în direcția relevării captivantei confuzii dintre planul existenței reale și acela al existenței imaginate, în momentele de surescitare psihologică și de contaminare a sensibilității infantile prin lectură. Iată, spre pildă, cum este repovestită și actualizează acțiunea unei cunoscute cărți de aventuri : „În toamna aceea eroul este singur în ceasurile albe și ciudate, aceasta este prima idee, și caii săi aduși din insulă au înghețat într-o peșteră, în timp ce Santos avea o idee nouă, pe care a pus-o în practică împreună cu Ron B., elev în clasă mai mare și paralelă, care a luat acea carte pustie din peșteră”. ș.a.m.d.

Vocația micuței eroine a Irinei Grigorescu pentru ceea ce alteineva, un personaj matur al cărții, numește „câi verzi pe pereți”, evident, putea fi din plin scoasă în relief mai ales cu ajutorul acestor procedee, care, precum în *Cartea cu năcrii* a lui Arghezi sau, pe alt plan, în *Zazie dans le métro* a lui Raymond Queneau, sint apte a redimensiona totul la scara unor criterii de valoare și a unui sistem de percepere a realului cu adevărat tulburătoare. Facem această observație întrucit, în chip derutant, lectura cărții *Robinson și Inocenții* ne-a pus nu odată în fața unor latențe de indiscutabilă valabilitate artistică. Dar ele, credem, nu au putut fi traduse în fapt literar cert decit parțial datorită numai nefericitei ideii a tinerei prozatoare de a apela fără discernămint la serviciile unei „scriituri” nu dintre cele mai adecvate.

Paul Emanuel

EXISTENȚA ȘI CUVINTELE

Într-o vreme în care neîncrederea în cuvint, în capacitatea lui de a da viață artistică gândirii și simțirii poetice, a devenit un soi de boală cronică, boală careia mulți i se dăruiesc cu suspectă vcluptate (cit de mult ne fascinează o expresie ca aceasta : „Crisa limbajului poetic contemporan”), decit în asemenea împrejurări bintuite de alarme metamorfozate pe loc în confortabile ticuri proliferate de ultimul strigăt al modei, este un fapt de-a dreptul reconfortant să dai de volumul unui debutant purtind titlul *Existența și cuvintele*. Așa cum rezultă și din conținutul scurtului poem de la care se imprumută titlul de mai sus („In asceza de seară se cucerește transparența / convertită la altă existență în-torsă-n obirși / descălecată-n cuvint”), Paul Emanuel — tinarul poet lansat de editura „Cartea Românească” — înțelege chestiunea compatibilității cuvintului cu substanța existențială a poeziei în aspectele ei primordiale, decit filozofice, lăsindu-l astfel indiferent ceea ce la alții devine simplă beție stilistică, tiranic joc imagistic. Că nu este vorba doar de enunțarea unui simplu și orgolios program ne convingem de îndată luind seama la continua preocupare a autorului de a se supune la obiect, în sensul aspirației de a obține un tot armonios, de o unitate inextricabilă : precum în acest autoportret moral convertit în cvasi-alergie și a cărui idee directoare — libertatea interioară a individului uman este măsurată de însăși putința lui de a satisface dezideratul sacrificiului de sine — este atit de stringent argumentată poetic : „cunoaște-te pe tine însuși” / ne spune oracolul din Delphi / oare eu am fost în făptura de ieri / mi-ai știut destinul ca aurul din pungă ? / precum un cioplitor evlavios din evul mediu / dintr-un gorun întemeiază o biserică / așa în azur liniști mai din nimic / m-am privit în adinc peste mine însuși — e drept în nestatornicia vieții mele / citeodată am întors capul ca Orfeu și nu-am prăvălit din muntele Carmel / unde se-arată celor aleși — rugul mistuitor / aceste regrete rămîn poate / adevărata mea substanță / focul iadului meu subț sufler / alba zăpadă atinsă de pământuri primăvăratic / restul podobabelor mele de prinț oriental / sclavele cu trup de abanos... / le dăru primului satrap fenician / pentru răstăgnirea mea de dimineață”. (Launtricul Carmel). Sau în aceste deosebit de frumoase terține detașate din poezia *În curcubeu își au rădăcina* : „asemenea scitului tinăr / care-și, spunea nemuritorul / în curcubeu își au rădăcina toate lucrurile”.

Placată pe un fond de intelectualitate bine asimilată, poezia cultivată de Paul Emanuel — cum se întimplă în foarte multe cazuri similare — e pindită de avatururi ce decurg din chiar condiția ei. Între altele menționăm modul lesnicios de a înainta pe terenul temelor date, de a glosa cu acuratețe dar și fără participarea afectivă, în marginea cutărui sau cutărui motiv poetic etern valabil. Așa se întimplă în compunerile intitulate : *Nu doar din lume, Aproape seară, Obstacole, Memorie, Anotimpuri*. Pentru edificare, sub acest raport, socotim suficientă producerea unui singur exemplul : „să toropești ca un lămii palid / sau ca o tuia de mență pe terase mistuile-n amurg / să ascuți singlele pământului în adinc / o dată cu respirația aburită a mării // a urmări nori scămoșiți la orizont / formele schimbătoare în oglinda apei / care citeodată se destramă altădată se împletesc / halucinant bizare figuri de zei și zeite // a observa minuscule insecte verzi printre bolovani și nisipuri galbene și fine / plaur marin depus în stinți pleșure / în timp ce se ridică oarbă ceața / și mergind în somn către ziua de mîine / să simți mirindu-te melancolic / că suflerul este o scoică cu rezonanțe profunde / pe subț ale cărui bolți mai stăruie încă / necunoscutul palpitind în valuri și unde”. Cum ușor se poate constata, situat într-un unghi de vădită convenționalitate, poetul nu-și poate salva poemul nici măcar din cleștele metaforelor banale, iremediabil plate.

Dar privit în totalitatea sa, volumul *Existența și cuvintele* divulgă o vocație poetică dintre cele mai distincte. Liniia de forță a talentului cu care este dăruit Paul Emanuel pare a fi materializată tocmai în fericitul impact dintre o conștiință intens dogorită de marile întrebări ale existenței și pasionanta situare într-un sistem de referințe intelectuale cu naturatețe însușite. Mai ales analiza atentă a ultimelor două piese ale cărții (*Contrapunct, Flinta și noaptea*) ar fi fost în măsură să autentifice aprecierile din urmă. Nu avem răgazul acum să procedăm în consecință.

Mai trebuie spus de asemenea că, datorită sobrietății și exactității lor, cuvintele de recomandare ale lui A.E. Baconsky, inserate pe ultima copertă a volumului, nu poartă deloc pecetea simplului act de circumstanță.

Nicolae CIOBANU

avant
premierea
editorială

GEORGE IVASCU

Journalișcan (1935-1940)

Publicistică. Editura „Cartea Românească”

O.V. S. CROHMĂNICEANU

Literatură română

și expresionismul

Studiu. Editura „Eminescu”

compendiu

EMIL VASILIADE

Șahul în legende

Jocul de șah are o frumusețe ciudată pe care literatura ar putea s-o exploateze sub cel puțin trei aspecte : ca sursă de evocare, ca mod de gândire sau chiar ca realitate independentă. Primul caz l-a ilustrat în literatura noastră M. Sadoveanu, care a făcut o monografie romanțată a șahului. Pentru al doilea caz, ar putea fi citat E. A. Poe — un magician al demontării misterelor prin ipoteze adrese, dispuse alternativ. În fine, H. Hesse a imaginat, pornind de la șah, realitatea spirituală a jocului cu mărgelile de sticlă.

Șahul în legende (ed. Stadion — 1971) nu se încadrează în această clasificare. Autorul a versificat mne-motehnic regulile de joc, reușind foarte rar să dea o oarecare plasticitate improvizărilor sale (iată, de exemplu, un pitoresc tablou al înfringerii : „Deodată / la un colț mai părăsit, / am dat de-un / pîlc de oaste / risipit, / cu cai trînțiți, / pioni scăldați în fum, / cu o regină de dormea / în drum, / iar regele, amărit / și tacturor, / stătea-ntr-o rînd, / rezemat de-un turn.” — De vorbă cu o majestate). În rest — oralitate vulgară și lipsă de imaginație în realizarea ritmului și a rimei („Povestea, / fără tic și nici revers, / n-ar fi decit / un simplu fapt divers, / de nu m-aș întreba, / ca nea Ion, / cum a făcut năstrucnicul baron, / ca-n jumătate / dintr-un turc obez / să vîre trei pătrimi / de polonez” — Automatul etc.). Intenția pedagogică nu poate motiva aceste carente (să ne amintim preceptul horatian utile cum dulci). Cu atit mai mult cu cit această intenție nu conduce măcar la o transmitere de informații. Digresiunile parazitare și superficialitatea expunerii împiedică elementara

înțelegere a unor noțiuni din terminologia șahistă sau a unor legende, de altfel, celebre.

OVIDIU ALEXANDRU

Ahile

Versurile publicate sub acest titlu la Cartea Românească aparțin unui autor cult și ingenios care încearcă prin toate mijloacele să-și inventeze o vocație lirică. Cel mai adesea el recurge la situarea poemelor sub raza marilor probleme umane, situare marcată prin titluri sentențioase, motto-uri sibiline și profesioni de credință zguduitoare. Măreția existenței nu se revelează însă în abstracțiuni și de aceea, în loc să fie grandioase, poemele lui O. Alexandru sint grandilocvente (iată cîteva motto-uri : „Cine nu e cetate, să nu intre”, „sentimentele încep haosul”, „răul este bateria de energie a bineului” și cîteva titluri : Zdrobirea morții, Tara pe care nu se poate pune mina). Prin aceeași intenție poate fi explicată implantarea unor zeități indice sau greco-romane într-o retorică livresc, întinsă pe perioade obostoase. A împrumutat însă credințe nu înseamnă a face o poezie mitică, ci doar mitologică. Cum altfel ar putea fi definită, de exemplu, o asemenea complicație : „Pe MBW nu-l poate ucide decit / Cel ce se face cu Unul M.B.W. / Dar Teocamdată nici Dmnnul / Nu-l va putea înțelege și tace / Văzîndu-l pe Ahile înarmat / Ca unul încă ne-născut.” — Bocet la moartea Sintayei. Acest „MBW” din exemplul citat, alături de alte rarități lexicale ca „arheoperieri trubaveri”, „floricorn”, „quadrigă”, constituie pentru O. Alexandru încă o modalitate de simulare a actului liric, pe latura profunzimii inaccesibile.

Alex. ȘTEFĂNESCU

posta redacției

Leucon. Cadență eminesciană. Ne naștem în umbra marelui poet. Versul lui neasemuit ne subjugă suflerul și intră-n toate începuturile noastre. Nici dumneața nu puteai să scapi. Și iată dovada : „Vise negre, albe vise tremură moenit sub stele / Și-i răcoare peste lumea plină de singurătate / Vameși își dau povara împărțită pe cămile Spre un țirg al nu știu cărui ochi de împărat mîsel” etc. Disparați, mi-au plăcut cîteva versuri — „Trupul lui adoarme lenes ca un trandafir întors Cu o talie albăstră...” — dar poemul, în totalitate, nu m-a mulțumit. Imitație.

Speranța Mărgineanu Dorian. Nu îți-am citit poeziile. Din cauza scrisorilor, teribilă mostră de agrarism : „Vă trimit aceste cîteva rinduri cu un nr. restrins de poezii, care sper că vor primi un răspuns fie de apreciere, fie de critică. Deși sint tinăr, elev de liceu, sper că aceste poezii vă vor atrage atenția cîteși de puțin. dacă ele merită numele de poezii și sint capabile de a avea ceva în ele (sau autorul lor). Dacă sint apte faceți ce credeți cu ele”. Declarație : Subsemnatul F.N. declară că Speranța Mărgineanu Dorian e apt pentru a repeta clasa patra elementară, apt pentru serviciul militar și total inapt pentru poezie. Urmează încăputura.

Filon Sin. Am citit prima frază : „opinca din piciorul sting il bătea la călcii”. m-am frecat la ochi. am oftat și m-am îngropat în rindurile următoare : „făcu mental ecoul lăuntric repetind obsedant cuvintul nerostit ore-n șir : odihnește, odihnește, pînă cînd glasul speriat de propria rezonanță întrebă : mîselește ?” ...Aici m-am oprit din nou — un gînd mă trăgea să m-arunc pe geam, altul mă trăgea sub duș — am a-

prins o țigară ca să am de ce mă agăța și-am luat din movila de scrisori de pe masă cartea poștală pe care mi-a trimis-o ;

Elisabeta Drăgan. Iată-o : „Rog pe seful însărcinat cu trimiterea răspunsuri să-mi dea și mie răspuns la scrisoare. Am deplină încredere în menționarea răspunsului de pe-acum și mai vreau să-mi spună cu cine trebuie să stau de vorbă la București sau ce răspuns trebuie să primesc prin scrisori și de la cine (adresa exactă) ca să mi se plătească toate operele literare în sens Cosbucian și Eminescian ce mi le-au capturat preținșii șefi culturali de la o revistă din Oltenia care nu mă publică niciodată considerînd că nu pot să-l bag în tribunal”. Rog să-i introducă urgent în tribunal, vin și eu martor, că m-am săturat s-appear în situația de pirat, și-l băgăm la basca și pe urmă din cînd în cînd, ne ducem la vorbitor și-i învățăm noi minte.

George Nădășanu. Citit opera în versuri, intitulată „Meditație” și rămas profund cutremurat. Pot să jur că și-acum tremur. Citez versuri cu inimă miscată : „Sterbit de umbra nopții, zărit în departare Măsor ca un monstru din neguri, din pîmînt, din zare / ...Te rog cetate sfîntă deschidete să intru / Me tare frig, me foame ! Prin oase-mi suflă vîntul Căci străiele-mi sint rupte și trupul sfîșieat / La miini și la picioare cu lanțuri sint legat (În această poziție puțin cam incomodă sint convins că îți-a venit greu să respecti ortografia n.n.) Să prind un pic putere, că sint că ma lăsat / Deschidete cetate ! Ai milă de-un sărac / Dar cetatea doarme dusă...” Da, domnule, cetățile moderne care dorm cu genunchii la gură și-și pămez băncile cu tunul. Și să-ncheiem tot versurile dumitale : „...De vorbit

meam vorbit mie / Mampîns, durerea poate să spun cîte leam spus / Cu și pentru cine ? O știe cel de sus / Mă erte cine poate. Și vrea. Iar cine nu / Înceer să-mi trăiască durerea mea de-a cu”.

C. Copac. Reproduc pentru bucuria cititorilor o strofă din „Mărturisire” : „Mi-am strîns albumul, ziua se născuse / noaptea îmi fusese un strînut de om / Doamna îmi plecase și gîndurile duse / Omizile durerii m-au găsit în pom”. Exact ca-n cunoscuta romanță „Nu-ți fie teamă de-un strînut”.

Anca Bogdan. Încep să cred că ai talent.

Ion Păun. Am primit „componentele începutului unei povestiri care se vrea a fi sau a nu fi terminată”. Eu mă rog să nu se vrea.

Marin St. George. Am citit poezia „Bejenie” în care se face că dracii pleacă în excursie pe Lună. Regret că n-o pot reproduce în întregime. Dau numai două fraze, cele de început : „Scaraoșchi, săluz de încălțările de gînduri ce i le provoacă oamenii pe Pămînt, înfiort de fierbinteala atomului, de santejele femeilor divorțate, de moda maxi precum și de urușul avionelor Concorde și Tu, hotărî să piece cu dracii pe un alt corp ceresc. Își dă Zona I-a de atracție compusă de bufete, crame, hoteluri, campinguri și intră în zona II-a de atracție.” Îți propun să o trimiți unei reviste de umor.

Sorin R. Mă întreb : „tovarășe redactor, se întrezărește ceva ?” Îți răspund cu o frază din schița dumitale : „Stau și mă minunez căci să fiu al dracului dacă înțeleg de unde iau unii alții încăpăținare” etc.

Florin Ciurumetea. Reportajul, mult prea sentimental. Poeziile, în schimb, cuprind unele strofe frumoase : „În lanuri de seară se zbate-n flăcări seară / Din trunchi un plop își scoate coșciugul lemn cu lemn / Un lup a trecut vadul, ducînd în spate vara / Pe care a furat-o cu pași de undelemn” (Captivitate). „Și mai alerg prin zare, trăgînd la ham de toamnă / iar stelele într-una momec cu mușchi spre nord” asleaptă-mă prin muguri impurpurată doamnă căci pasul meu, cerb tinăr, se zbate-ntr-un fiord” (Și mai alerg prin zare).

În nici-un fel : Lidia Mihai, Emil Constantin, Mihai Mihai, Nichita Florin, Dafnis Heliodor, Gabriel Ungureanu, A.B., Cornei Dimovici, Dumitru Binzaru, Mihai Filipescu, Ceres, Speranța Maxim, Alexandru Stan, Alinchiu Dealu, Novac Grula, Cornel Danailă, Ilie Lupșu, Fîrtan, Emil Adelmann, Apollo — Dor Roman, Doina Baladă, Alex Gomoescu Dan.

Fănuș NEAGU

MARIA ARSENĂ

O. K.

Roman. Editura „Eminescu”

ȘTEFAN LUCA

Balul intelectualilor

Roman. Ediția a III-a. Editura „Cartea Românească”

OCTAVIAN SIMU

Balanța cu umbră

Proză. Editura „Cartea Românească”

ALEXANDRU GEORGE

Clepsidra cu venin

Nuvele. Editura „Eminescu”

ION TUDOR

Îrziu cu umbră

Versuri. Editura „Eminescu”

Ion Vinea

Ion Vinea constituia o enigmă. Căci nu era nici Ion, nici Vinea, iar numele originar, cu rezonanțe grecești, nu putea explica înfățișarea lui nordică, albastrul ochiului reflectând apele septentrionului și părul aproape blond al unui autentic fiu al Albionului.

Misterul acesta al prezenței lui în brutala realitate a sălilor de redacție, era întreținut de fan-tezia cu care își îndeplinea funcția de redactor-șef al unui cotidian, lipsind citeodată cu săptămânile de la birou.

Poet, în primul rînd, și poet subtil, aducător de formulă nouă, în așa măsură, încît stilul său a găsit numaidecît imitatori.

Ar fi putut să fie șef de școală, dacă și-ar fi reunit în volum poeziile risipite în publicații peri-odice, de cele mai multe ori efemere.

Dar și aici și-a manifestat totala dezinteresare de ceea ce alcătuia un bun literar de o valoare sigură. Cînd, la Fundația pentru literatură și artă, i-am propus publicarea operei sale poetice în colecția edițiilor definitive, a eludat un răspuns afirmativ, cerînd un răgaz neîmplinit niciodată. Nici măcar înlesnirea pe care i-am realizat-o, punînd să i se culegă bucățile din publicațiile periodice, și prezen-tîndu-i un voluminos manuscris dactilografiat, n-a avut darul să-l hotărăscă. La propunerile mele, îmi răspundea, în glumă, că o dată consacrat ca poet își va pierde calitatea de redactor-șef al unui cotidian, în fața autorității ministeriale care îi subvenționa ziarul.

Aceeași nepăsare a arătat-o și față de romanele, din care publicase citeva fragmente remarcabile în reviste: textele tipărite după moartea lui vâ-

desc lipsa unei revizii necesare, pe care numai el o putea duce la bun sfîrșit.

Rămîn, desigur, un mănunchi de poezii și volu-mul de nuvele pe care i le-am publicat la Editura „Cultura Națională” („Paradisul suspinelor”), un model de proză artistică.

Omul era plin de farmec. Conversația lui, în acești ani ai celui de al doilea război mondial, era plină de observații pătrunzătoare asupra eveni-mentelor actuale. Fantezia lui înfățișa soluții neas-teptate, și îl vedeai aducîndu-și adeviunea la des-fășurări uriașe, dar utopice.

Poet avangardist, șef de școală, prozator emi-nent, Ion Vinea lasă în urma lui o operă suficient de elaborată pentru a-i perpetua numele.

AL. ROSETTI

TAPISERIE ORIENTALA

INSEMNAȚII DESPRE TEATRU

„Vreau să fiu om. Dați-mi sugestii!”

Lectura pieselor lui Teodor Mazilu (adunate într-un impunător volum de Teatru, editura Cartea Românească) este delectabilă. Mărturisim: că succesul de public înregistrat de teatrul său ne-a surprins intrucitva. Surprins — ne grăbim să precizăm — nu pentru că valoarea piesei n-ar justifica prețuirea spectatorilor, departe de noi acest gînd, ci pentru că dramaturgia lui Mazilu nu ne pare scrisă cu preocuparea de a „plăcea”, cu gîndul unei rețete substanțiale.

„Realismul” lucrărilor dramatice (ca și cel al pro-zelor satirice) semnate de acest scriitor este unul special, cu solicitare maximă a cititorului la convenție. Nu este important atît ceea ce se întîmplă, cît semnifi-ficațiile ce se degajă din aceste întîmplări propuse de autor, la modul hotărît convențional. Piesele lui Mazilu ne par niște adevărate aventuri în spațiul moral. Eroii săi sînt și nu sînt oameni, gesturile lor — pentru a fi înțelese — au nevoie de participarea inteligentă a ci-titorului (spectatorului).

Pentru a folosi termeni de rutină, vom zice că umorul lui Mazilu nu este unul de situație (deși el nu evită nici tensiunile de acest tip) ci unul mai nuanțat, mai greu de definit. Risul pe care îl provoacă spiritualele și melancolicele sale comedii nu izbucnește direct, ca la piesele construite în acest scop (cînd hohotim vîndu-l pe Pantalone că întonează, în proscenium, im-nuri în onoarea soției sale virtuose, despre care noi știm că, tocmai atunci, se hirjonise în alcov cu Sga-narel; sau cînd un soldat se răstește la comandantul garnizoanei aflat în inspecție incognito). Risul produs de lectura pieselor lui Teodor Mazilu este unul indirect, interiorizat, de o veselie brusc rețezată, vecină cu tris-tețea.

Privită mai de aproape, lumea lui Mazilu poate fi de-limitată cu destulă precizie: este un teritoriu, cu date familiare nouă, în care se mișcă indivizi redubi-bili (pentru a ușura înțelegerea) la un singur tip. Acesta trece din pagină în pagină, îmbrăcînd identități îndeajuns de nuanțate pentru a se realiza senzația de diversitate, fiind pe rînd lichea matură, snob în floa-rea vîrstei, „femeie normală cu inclinații metafizice”, intelectual satanic, fină și cu atracția intinericului su-fletesc, amantă care și-a pierdut încrederea în om (în-setată și și-o recîștigă) ș.a.m.d. Caracteristica funda-mentală a acestui tip de erou dramatic ne pare a fi aceea că el știe — de fiecare dată — care sînt atri-butele omului, analizîndu-le cu pricepere, fără a fi niciodată un om „întreg”. De unde auto-scrutarea în vederea unei judicioase auto-modelări, dictate de inter-es. Canalia sistematică din piesele lui Mazilu manifestă, înainte de orice altceva, luciditate. Cum pentru el toate noțiunile morale (iubire, sinceritate, tărie de ca-cter, lașitate, datorie, sentiment etc.) nu depășesc treapta de simplă numire a limbajului, eroul tipic al dramaturgului dovedește o mare dezvoltare în mi-nuirea acestor noțiuni. Mișcarea favorită, în plan spiri-tual, a personajului este următoarea: ajuns la un moment de cumpănă (iminența unor controale finan-ciare, etc.) escrocul caută soluții; de fiecare dată ajunge la concluzia că o șansă de salvare ar fi apariția de om întreg, cinstit; cu mare abuz de sintagme moștene-rite (sursă copioasă de umor) el se autoscrutează pen-tru a constata în sine însuși prezența sau absența acelor calități salvatoare (cîință, sinceritate, hotărîre de a o lua pe calea cea bună); odată încheiat acest examen, eroul își programează sentimente, mutații morale rade-cale, știind că aparentele pe care le va aborda trebuie să fie solide, credibile.

De semnalat, în cele din urmă, impresia de complica-tate a personajelor cu cititorul, datorată, cu deosebire, exprimării lor caricatice. Eroii lui Mazilu vorbesc nu prin-vînd unul spre altul ci cu ochii spre noi, de parcă ar ține să ne amintească mereu că ei nu acționează și nu vorbesc „de-adevăratalea”; oricît ar fi de impregnat cineva cu limbajul birocratic, semi-doct impersonal, sint-greu de imaginat persoane care să se exprime „serios”, neconștient (cu un aer firesc) așa cum se exprimă pro-tagoniștii din Proștii sub clar de lună, Aventurile unui bărbat extrem de serios, Acești nebuni fățarnici... Și atunci, dacă însăși principala modalitate de identificare — cea a limbajului — le este refuzată, cum se explică totuși faptul că acești eroi au o vitalitate indubitabilă în plan artistic? Credem că hotărîtoare în viabilitatea acestor păpuși umane, care cer sugestii pentru a putea mima credibil omul, este înțelegerea mobilurilor pro-funde care l-au condus pe autor: prin toți acești pseu-do-oameni Mazilu deșchetează omul în general, pentru a vedea în ce măsură trăsăturile ce definesc ființa umană sînt cele îndeobște acceptate, autenticeitatea acestor trăsături. Maxima extrovertire a personajelor (a căror prezență reală poate fi constatată undeva în afara lor, ca și cum nu cel din fața oglinzii ci chipul reflectat în oglindă ar fi cel adevărat) face din fiecare — oricît de meschină i-ar fi condiția — un semn de în-trebare în dreptul omului. Un om apropiat de acel homo mecanicus iluminist, de vreme ce poate fi de-montat și montat, analizat ca o instalație etc.

De o savoare deosebită sînt șarjele de replică; eroii vorbesc egal-ridicol, cuvintele lor par a fi decupate cu foarfece și lipite pe coli, cele mai neașteptate sintagme

moștenite, precizări fastidioase, flori de stil birocratic înviorăza textul: „ușa asta nu vrea să stea niciodată închisă ca lumea. Aș fi fericită dacă aș găsi un om de caracter (s.n.) care s-o repare”; „nu sînt o copilă care crede că tot ce zboară, implicit (!), se mîncîcă”; iată și o pătimașă declarație de dragoste: „Domnișoară, v-am ascultat cu maximă atenție și în acest interval relativ scurt m-am îndrăgostit de dumneavoastră (...). Noi, cadrele de cooperatie, cunoaștem foarte bine sufletul omenesc (...). Am de gînd, să nu credeți că mi-a venit așa, pe neașteptate, m-am sfătuit în această direcție și cu prietenii mei apropiați, am de gînd, repet, să mă asez în genunchii în fața dumneavoastră. La întrebarea dumneavoastră de ce fac acest gest, vă voi răspunde următoarele...”; „Îngă locuința mea se află un pîrîu, și pe malul respectivei ape stau ceasuri întregi medî-tînd”; „Domnișoară, nu neg ce-am precizat în declarația mea anterioară”; „Eu vreau să te răpesc, dar nu am sfoara necesară (!) Dă-mi tu sfoara necesară și-am să te răpesc ca-n basme”; „Mi-a apărut imaginea chipu-lui tău, în cele din urmă, nespuse de drag (...). Unde e Gabriela? Unde e ființa aceea nespuse de dragă? Unde e, de asemenea, fericirea promisă?” (Aventurile unui bărbat extrem de serios).

„Vreau să fiu om. Dați-mi sugestii!”

Ilie CONSTANTIN

CUVÎNTUL CITITORILOR

Tinerii, școala, în centrul atenției editurilor

Cu toate că în colecția LYCEUM au apărut relativ bune studii despre clasicism, roman-tism, realism sau despre unele curente literare noi, atunci cînd sînt prefătați scri-to-rii intrușiți (teme, epoci) totuși distinc-ția se procedează prin istorii literare con-centrate, în loc să se uzeze de formula ana-lizelor literare, necesare și elevilor, și altora. E cazul prezentării cronicarilor noștri. Apoi — în librăriile sătești, uneori chiar în cele din orașele mai mici, se găsește greu cărțile clasice. Editarea și redactarea lor siste-matică e importantă pentru școala și tinerii. Ori diluarea e defectuoasă, ori aparițiile, stabilirea tirajelor lasă de dorit în acest sec-tor. Cum a pre-testat piața Centrul de difu-zarea cărții? Au fost aere solicitate profesorii să-și spună cuvîntul în necesitatea fi-pării unor cărți semnate de Argeșie, Jebe-leanu, Țeniuc, Banuș, Labiș — deseori cu-prinse în analizele prevăzute de programa școlară? (fînsă inaccesibile elevilor fie dator-rită tirajelor minimele, fie datorită existen-ței exclusive a edițiilor de lux). În situația asta, profesorii trebuie să afețeze un număr sporit de erou pentru autorii ale căror scrieri nu pot parveni decît unui număr redus de elevi, sau autori care nu sînt editați decît la rîstimpuri rare. Pe de altă parte, pro-grama școlară prevede un anumit plan, se știe cîț de util și de riguros. Și-atunci, cum pot fi aprofundate operele unor Twain, Die-kens, Blaga ș.a., planificate de programă? Și altceva: de ce nu apar mult așteptatele antologii utile cercurilor literare din școli și brigăzilor artistice?

Ileana CONSTANTINESCU, profesoară comuna Izvoare, jud. Ilfov

Activitatea publicistică a scriitorilor—o altă oglindă a talentului și misiunii sociale

O carte care îți place și pe care o îndrăgești, care devine a ta și asupra căreia te faci stăpîn, care deschide ferestre nebănuite spre lumi pe care nu le cunoști, dar pe care de alta timp le aștepti, o carte de căpătîi naște în cititor dorința legitimă de a afla cît mai multe lucruri despre cel care a scris-o. M-am întîlnit cu literatura lui Marin Preda în timpul anilor de liceu. Cred că mi-am dat seama de pe atunci de valoarea „Moro-meșilor”. Am citit-o o dată și încă o dată. Întîi mi-a plăcut, pe urmă am înțeles-o, cu timpul cartea aceasta a devenit și cartea mea. N-as vrea ca autorul Moromeșilor, în eventualitatea că ar citi aceste rînduri, să le considere nenotivite. Vreau doar să spun că „Moromeșii” este o carte pe care nu o mai uitați și care te obligă să urmărești în con-tinuu tot ce mai poartă semnătura autorului ei. Am citit toată proza lui Marin Preda. Nu m-a dezamăgit. Deși scrie într-o manieră diferită de cea a Moromeșilor, „Risipitorii” și „Intrusul” făceau și ele o lume aparte. Dacă vorbim despre literatura de actualitate, eu cred că romanele acestea o reprezintă din plin. În ultima vreme, însă, ceea ce mi-a atras atenția cu deosebire au fost articolele publicate de Marin Preda în „Luceafărul”. Numele autorului Moromeșilor era mult mai rar de aflat în presă, decît numele altor scri-to-ri. Marin Preda nu era un autor prezent continuu în publicistică, venitu mine repre-zenta imaginea scriitorului absolut, a auto-rului doar de literatură. Trebuie să mărtu-risesc că am citit cu oarecare teamă primul

articol, că am renunțat greu la imaginea pe care mi-o făcuserăm despre autorul „Morome-șilor”, autorul care nu scrie decît literatură. Aziși pot să afirm, că articolele în cauză stau alături de tot ce are mai bun literatura lui Marin Preda. Două sînt cauzele pentru care le așez într-un context atît de înalt. Mai întîi, articolele din „Luceafărul” au făcut dovada unei conștiințe sociale și cetățenești, au demonstrat că pe Marin Preda îl interesează tot ce se întîmplă în lume, dar că îl interesează în mod real, că vădește o parti-culare așa spune dramatică, mai ales la pro-blemele care vizează direct mediul rural, me-diul de obirșie al autorului. N-am înțeles din lectura „Moromeșilor” ce-am înțeles din articolele publicate în „Luceafărul”: că pro-blema țărănească este pentru Marin Preda o problemă de obsesie permanentă, o dimen-siune care marează conținutul conștiința a-cestui mare prozator. N-as vrea să fac iliații greșite, dar cred că obsesia mediului rural la Marin Preda atinge aceeași dimen-siune amplă pe care o are și proza lui Fa-ulkeer. Această lume unică se poate spune, tulcează literatura celor doi scriitori. Am recitit „Moromeșii” după lectura integrală a articolelor din „Luceafărul” și pot afirma că ultima lectură a fost și cea mai revela-toare. Nebănuite noi sensuri mi s-au deschis, pot spune că abia acum am înțelegerea de-plină a cărții. În al doilea rînd, articolele lui Marin Preda mi l-au familiarizat pe autorul Moromeșilor. Scriitorul a devenit mai accesibil și mai „uman”. Seamănă mai mult cu cititorii lui, trăiește la fel și are aceleași probleme. Din acest punct de vedere, cred că activitatea jurnalistică a scriitorilor noștri este bine venită și seamănă într-un fel cu o autobiografie spirituală publică.

Mihaela CRISTODORESCU, desenator tehnic Uzinele Electronice — București

Cititorul trebuie avertizat asupra structurii reeditărilor

Am activat freizeci și cinci de ani în școala și pot spune că, deși pensionar din 1967, activez în continuare, urmîresc cu atenție tot ce privește cultura. Citesc mult și sînt abonat la toate ziarele. Am o bibliotecă bogată cu cărți — ediții vechi și cu cărți noi și mă bucur din ele ori vreau inițiativă edi-to-riala sau să refuzăm. Sîntem pregătiți pen-tru asta. Mare mi-a fost însă mirarea cînd, consultînd sumarul cărții și comparîndu-l imediat cu o altă ediție aflată în bibliotecă mea, am văzut că din ediția actuală lipsește o mulțime de articole și că lucrul acesta s-a făcut fără ca cititorul să fie avertizat. Dacă e vorba să se publice jumătate din cartea lui Camil Petrescu, atunci trebuia scris pe copertă — fragmente — dar să editezi o carte în B.P.T. ca ediție definitivă și să nu avertizezi publicul din capul locului despre faptul că unele studii lipsește, mi se pare nu numai o lipsă de respect față de cititorul bi-nevoitor a citii clasicii literaturii române, dar și o interpretare editorială hazardată. De ce tiraj de masă pentru o carte incompletă?

Constantin POPESCU, învățător pensionar, București, str. Traian nr. 204

Poeme de vară de Alexandru Andrițoiu

Gest

Treceam pe partea însorită a vîrstei mele. Și-mi vedeam la dreapta umbra ca pe-un lujer pornit cu mine la plimbare. Ateam un mers gelos, de mire, cu ritmurile de epitalam, un mers plînt, cu moștenire din alte vieți, anterioare.

Erau și tei în vîrsta-aceia și încă tei promiștători de miere albă și de ceară de lux în florile-ameștite încît mă privegeam pe uliți, din seară pin-la cîntători frumos și tatnat de lună cu ritualulele-i cușite.

Avusem vîrsta descompusă-n culori ca prin cristalul dur solarul spectru. Mă umplusem de-adinți culori complimentare

și ale cărora păcate de cin prin rime le îndur la ceasul rodului de dulce a cărui simbură mă doare.

Ne mai reintoarcem pe la fosta lumină ce ne săruta ca la o insulă-nfiorită de-o tînră robinsonadă deasupra căreia se-aprinde, în loc de steag herald, o stea. Și numai iarba se grăbește, de vînt curbată să ne vadă

Cum stăm întorși senini spre partea-nsorită-a vîrstei, surzind la-nțezăria unor limpezi imagini nevăzute încă. Iar mierea teilor se varsă-n amiezi pe clasicul pămînt pe care ochiul stă de veghe, de-ndată ce-a uitat să plîngă.

Rămii aici! Și mai alungă acest amurg prevestitor! Aceste zone de lumină ne dau sublima lor etate. Oprește soarele-n ceasornic și-n spre salutului tuturor ridică-ți mina ca pe-o spadă pîlîită de eternitate!

Albastra carte

Căderea stelelor și-a mea pe-o linie necunoscută, cînd gura mării ne sărută.

Oare de ce se-ntîmplă așa? Tu din orașul tău-grinar plantat în miezuri de cîmpie deschizi fereastra spre vecie.

De ce e totul în zadar? La turnuri ae disericii lungi bat clopotele-ntr-o ureche ca-ntr-o baladă foarte veche.

Din suflet cînd o să m-alungi? O apă mare, prin oraș, se plîmbă, plînge mai departe. Închide deci albastra carte. Ții minte macii pătimași?

Treceam frumoși, pînă la briu prin grîne coapte și mănoase. A plîne trupul tău miroase. În pasul tău e-aceiași riu?

Căderea stelelor și-a mea, în ochii tăi aprinși iubirii la vernisajul amintirii. Dar, vai: de ce se-ntîmplă așa?

Caniculă

Fluida simfonie a căldurii. Din floarea soarelui tresar scintei și ape plîng sub flaute de sălcii. Sub soare crunt halucinăm idei și ne visăm pe alb, în virful lumii suflați de frig și legănați de reni.

Dar pielea mi-e fierbînte chiar și noaptea ca bronzul în statui la cei pereni.

Întîritați ne aruncăm în mare, ca-n locul unde poate ne-am născut așa cum spun, de pildă, filozofii. Adîncul ne cuprinde sur și mut. Cei mai distrați nici nu mai ies afară,

ci cad la prunduri cu geneza lor acolo unde bate jocul lunii și pești plutesc de carne și fosfor.

Dar asta n-are nici o importanță. Piciorul meu se-afundă în mare, făcînd din mare-o pură fantezie și-un dor suprem din muntele înalt. Fluida simfonie a căldurii îmi dă un mers incert, de beduin, refugiat în cercurile umbrei și ale apei căreia mă-nchin.

prin

Un copil din
pentru prima
în localitate

Tineri reporteri

MIRCEA CONSTANTINESCU

aurul prahovei

Drumul de țară, care înaintează ușor șerpuit spre stațiunea Brazi, este presărat cu pietre și nis, cu lapte măsinit de păcură și izbucnește dintr-un teșament și căldrea gății. Ulterior voi afla că această cale e folosită îndeobște de cisterne și basculante, adăratele căi de acces spre rafinărie sînt situate în altă parte și au fost demult asfaltate. Deocamdată, sub soarele încă firav al dimineții, întinsec un bărbat în pantaloni scurți; orientează lentilele unui teodolit în fel și chip, și-mi spune că vrea să stabilizească coordonatele intrucît drumul va fi în curînd asfaltat.

Pășesc spre cea mai impunătoare clădire din stațiune. Sapte niveluri din beton și sticlă, culoarea dominantă fiind albastrul marin — unde se află birourile, cabinetele și arhiva Grupului Industrial de petrochimie Ploiești. Căci, așa cum îmi comunică M. Izăsoiu, secretarul comitetului de partid, de la 1 aprilie a.c. rafinăria și combinatul petrochimic s-au unit într-un grup industrial care funcționează cu statut de centrală. Asta face că sintagma „rafinăria Brazi”, cu care ne-a obișnuit geografia fără studiu în liceu, s-a devenit pentru mine o amintire încă din școală.

Din orice loc aș privi, am înainte aceeași broderie austeră a conductelor și țevilor unde lucrurile solare se distribuie într-o combinație amețitoare, datorită bronz-aluminiului care îmbracă oțelurile speciale. Acestea sînt necesare ca materiale refractare, indispensabile bunei circulații a țeviiului brut. Undeva, în stînga, domină intrarea în rafinărie, parabola, de înălțimea unui bloc cu zece etaje, unde se află instalațiile de răcire în interiorul cărora temperatura apei coboară pînă la 20—15 grade. Printre-o misterioasă asocieră de glanduri, mi-amintesc încă înăd din dreptul gării am zărit turmurile schimbîri din vîrful cărora intră nepetruoase în anii socialismului, mi se pare faptul că, dacă în 1940 se prelucrau anual ca. 300.000 tone, începînd din 1958 capacitatea de prelucrare a rafinării a crescut depășind anual cifra inițială propusă. Gama produselor G.I.P.-ului va mai include în curînd anhidridă maleică, cauciu polizoprenic și detergenți. Așa se explică, parțial, și faptul că produsele sale sînt solicitate de peste 30 de state din Europa, Asia etc. în cantități mereu sporite. Poate că se cunosc de asemenea, în vederea stabilirii de noi tehnologii pentru lărgirea continuă a gamei de sortimente. G.I.P.-ul are relații de colaborare cu institute din țară și de peste hotare, preocupîndu-se de îmbunătățirea eficienței a calității produselor sale.

Observînd mîndria cu care, de la început încă, inginerul-șef a rostit: „Să știți că peste 30 țări de state au rîzicit complexul nostru... ca să nu mai vorbim de faptul că el e unul din punctele nodale predilecte ale circuitelor O.N.T.”. Pe nesimțite, d-a să îmi transmită sentimentul de certă și justificată mîndrie față de această minune, una dintre „cele șapte” ale țării (firește, analogia are numai un sens alegoric). Aceași luciditate o arată inginerul și-atunci cînd, însoțindu-mă pe alele frumos încadrate de flori și arbuști, îmi relatează — în urma unor întrebări directe — că mai sînt multe de făcut în direcția realizării unei mentalități a colectivității în

ton cu nivelul atins de calitatea și exigențele muncii.

În cadrul larg al multiplelor activități nu este scăpat numele bibliotecarei G. Soimu, — aceasta aduce contribuția ei însemnată la atragerea a cit mai mulți cititori, pentru a-i îndruma și stimula în lecturi profesionale, culturale-educative. Sub conducerea directă a comitetului sindical, stația de amplificare se ocupă metodic să îndrepte spre clubul combinatului cit mai mulți tineri. De altfel, prezicează inginerul-șef, în Ploiești a fost creat un club tehnic, în urmă unor teste făcute asupra dorințelor și aspirațiilor lucrătorilor noștri. În special urmărim prin înființarea clubului stimularea activității inginerilor tineri.

Laboratoarele ne întîmpină cu perdele groase și mate coborîte. Aerul înteață bîzar, antiseptic. Curățenie exemplară, lucid aparatelor bucură privirii. Laboranțele M. Grijorici și E. Jerdleanu îmi vorbesc cu devoțiune despre funcționarea spectrofometrelor în infraroșu și în ultraviolet. Aici se fac analize fizice de extremă finețe, aflîndu-se greutatea moleculară și structura gazelor și-a substanțelor lichide. Actualele procedee fizice permit cu prin analiza spectroscopică, substanțele să nu se degradeze de loc. Se lucrează în două schimburi, reciclarea este mai mult decît necesară și laborantele execută, sub pertinență îndrumare a lui Ion Hoșea, lucrări de interes mondial. Îmi însușesc cu o crescîndă mîndrie informațiile despre succesele acestui laborator. Nu pot decît să regret noiciatul meu în legătură cu multiplele taine ale fizicii moleculare.

Părăsesc marea grup industrial cu sentimentul plin al unor realizări cum numai locuitorii acestui pămînt sînt capabili să le obțină. Și nu-mi pot stăpîni ochii să mai întrezir în direcția flăcărilor din care care întrezir un simbol, torța muncii și a profesiei prețioase din marile cîmpuri ale aului Prahovei.

Am fost odată împreună la un poligon, departe către Moara Domnească, mama mea, aviatorul și eu și doi în față, discutînd probleme automobilistice, eu în spatele Daciei mici și noi, Dacia Felix, cu ochii pierduți în cîmpul înverzit, și minunîndu-mă cum poate pe lume să existe atîta soare. Petrovski conducea foarte bine, cred că la fel de bine ca Sfiri, și poate chiar mai bine, pentru că nici nu-l simțeam la volan, mașina parcă s-ar fi condus singură, în timp ce Sfiri era un spectaculos, toate manevrele le făcea splendid așa, ca să se vadă în toată splendoarea lor. Aviatorul devenit sofer răs-pundea la întrebările mamei mele, unele candid, altele de o ingeniozitate pur feminină, la toate răspundea cu zîmbet și termenii tehnici căpătai, în intonația lui dulce-palată, o mișcare de salon, și întorcea cu multă grație capul, terminat somptuos, cu pălărie, către mama mea. Cînd conducea își punea ochelarii. Mama mea, lîngă el, își pusese și ea ochelarii ei, ca să prînda mai bine ații detaliile drumului cit și finețea cu care conducea Petrovski, și din cînd în cînd întorceau capul unul spre altul în același timp, doar o secundă, ca să nu piardă din ochi drumul, și atunci reflexul electric al ochelarelor lor se înflina. Bucureștiul e un oraș verde, dar pentru oricare orășean gel-beget, care n-are nici un fel de rude la țară, cîmpul verde e totuși un șoc, iarna fusese lungă, primăvara lungă și toamnă, ca fi vrut să fiu atent la manevrele de conducere, dar nu eram în stare, mă dădea peste cap natura. Ajungeam în fine la poligon. Pentru că era departe nu era nici o dată lume prea multă. Mama mea susținea că e cel mai bun poligon dintre toate, cel mai curat, cel mai lung, cel mai liber, dar eu o suspectam că îl ațesea pe asta din motive de pură vanitate, nu voia să dea ochii cu alți începători, îi era puțin rusine că în-văța să conducă atît, de tirziu, și nici n-ar fi vrut ca alții să-i vadă greșelile, fiindcă o dată ajunși se uita la mine surîzînd puțin crispat și spunea: — Ia uite ce frumos e cîmpul, du-te și tu și te plimbă puțin, o să-ți faci foarte bine, duci o viață alit de nesănătoasă, numai în fum de țigară! Mă rog, mama mea era mama mea, ea mă făcuse, și nu se cădea să-mi apară în fața ochilor decît perfectă, omniscientă, omnipotentă, incapabilă să greșească, așa că mă dădeam jos din mașină, o luam peste cîmp, mă duceam spre un stejar rar, contrazîcînd iarba înaltă cu pantofii mei de oras. Ajungeam între copaci, dar aici mișosea a prof. a pipernicit, a crescut în grabă și de mîntuială, era un stejaris făcut de om, și deodată îmi pierdeam sentimentul de libertate, de altă lume, totul era mic și îngust, apăsăm o creangă, priveam pe deasupra ei, uite șoseaua poligonului, cenusea cu un șarpe mort, uite Dacia mică, de la distanța asta e mică de tot, fragilă, neînsemnată, cum pot oare oameni în toată firea, care au văzut și moartea cu ochii, să lupte pentru așa ceva? Dacia făcea manevre: garări laterale, parcuri cu spatele, șerpuia printre cinci bețe cu un capăt legat în recipiente de ulei goale, exerciții de maniabilitate. Dacă era vînt bețele cădeau mereu, stînjînd exercițiile mamei, și îl vedeam de departe pe Grisa Petrovski cum alerga pe șosea să le îndrepte, uneri tirînd cu brațul întins un băș locmai cînd mama trecea cu mașina pe lîngă el. Chiar și de la distanța asta mi se părea că văd un zîmbet de blîndă enervare pe fața lui Grisa, în timp ce alerga de la un băș la altul, capul cu pălăria parcă erau dintr-o singură bucată, și aplecîndu-se, înalt cum era, sîrînd cînd în dreapta cînd în stînga, părea un iepure mare. După cîte îmi dădeam seama, mama greșea destul de des, ba se și înfurta, iar Grisa explica — nu auzeam ce — rotunjînd aerele, împăciuitor, cu minile. Uneori mă veneau și alții pe-aici, cite doi, un elev și un instructor, scoțeau și ei din portbagaj, învelele cu mare grijă, pietre pentru marcat distanțele, ori bestoane de diverse mărimi și orișeii unui aveau pur și simplu cozi de mături fixate la capăt de un bolovan, iar alții niste indicatoare înalte și pedante, de metal, uneri vopsite în alb și roșu alternat, erau al dracului de bine puși la punct, și toți grav, serioși, conșinși, solemn, parcă ar fi experimentat cine știe ce, poate o bombă atomică. Și greșeau toți destul de des fiindcă toți erau în vîrstă, neîndeminatici, cu vederea subțiată, cu reflexele subrezite, fără nici o experiență tehnică. Uitîndu-mă la ei îmi mai venea inima la loc, îmi spuneam că am totuși șanse să iau examenul, chiar așa de slab ca distria nu puteam fi. Îțeam din pădurea ratică, porneam iar pe cîmp, era cald și vi-brantă metalică a insectelor, și respirația fierbinte a pămîntului, dacă închideam ochii o simțeam ca pe o beție dulce, numai așa mă bucuram de florum naturii, cum deschideam ochii mă izbea în rețină o fabrică clădită chiar pe creasta cîmpului, strîcînd norii cu fumul ei, și atunci îmi dădeam seama că senzația de natură plină de la început, to-pirea în verde, era o iluzie, orașul pîndește din toate părțile, nu e loc în care să nu-l regăsești, și țara prea strîmă, și timpul prea strîns, nu te mai lasă nimeni și nimic să te sălbătești. Uneori mă făceam și eu o ma-

nevără-două cu mașina, rar, pentru că mama mea protesta că îl iau din ora pe care o plătesc din pensie. Ne întorceam și reușeam să dăduc după trăsăturile mamei, dacă lecția dăcusese bine sau prost, fiindcă Grisa era mereu egal cu el însuși și domn, iar în pragul apartamentului ne aștepta Mitică, zîmbînd cu sentimente amestecate, mama îl invita uneori pe Grisa îndîndu după lecție, Grisa accepta, ne așezam toți patru în jurul mesei și a cite unui pahar de vin.

Atunci, o clipă, domnea între ei trei și îi lega o ciudată tensiune. Cei doi bărbați, soțul și instructorul, se uitau la femeie, la mama, cu priviri al căror conținut nu putea fi interpretat decît într-un singur fel. Grisa avea pentru mama afețiunea pe care o ai pentru elevul favorit (deși în asemenea cazuri afețiunea se bazează de obicei pe calități reale și intrinseci, iar mama era, după aprecierea mea, o elevă doar puțin mai sus de medie). Politicos cum era, mi se păruese din prima clipă că în polițetea lui se amestecă, atunci cînd e vorba de mama, o notă de emoție strict personală. Tatăl meu vitreg o iubea, firește, mult, cum numai un fost deținut poate iubi, și era gelos pe intrus, chiar dacă, om de lume, n-ar fi arătat-o niciodată. Mama simtea această tensiune, și nimic nu-i putea face o plăcere mai mare, cînta să întreziră tensiunea, s-o prelungească, împărțîndu-și savant gesturile și cuvintele între cei doi bărbați, zîmbînd cînd unuia cînd altuia, iar ei răspundea, iar eu mă uitam ca de la

Proză de Petru Popescu

patruzeci de ani distanță, se țineau bine toți trei, erau bătrîni toți trei, și cădeau în locurile comune ale firii cu o simplitate, cu o nevinovăție care îmi rupea inima. Mi se părea atunci că sînt eu bătrîn și înțelept și lustruit de viață, o dispoziție pe care o simt mulți tineri de azi uitîndu-se la bătrîni, am băgat de seamă, și e ceva adevărat în asta, tinerii se nasc bătrîni, iar bătrîni reușesc să moară tineri, poate pur și simplu pentru că au avut parte în viață de evenimente îngrozitoare, care le-au amînat mereu emoțiile, descoperirile, trăirile firești.

Pentru tatăl meu, vitreg, șoferul era de două ori un intrus. Întîi pentru că o învîța pe mama.

— E complet lipsit de sens, îi spunea el mamei, să dai banii unui străin. Te puteam învîța eu, știu cite mașini am avut. La șaptesprezece ani conduceam.

Atitudinea mamei mele în mariaj a fost întotdeauna să se îndoaie de toate calitățile soțului, chiar și de cele mai evidente. Așa făcea și acum. Surîdea neîncetător, un suris pe care tatăl meu vitreg îl punea la inimă într-un chip nemăpînat.

— Spune lu, se întorcea el spre mine, luîndu-mă mîntor. Am condus Buick, Nash, Hudson, Fiat, Plymouth (pronunța „plaimut”), nici eu nu mai știu cite mărci. Cum era să fi uitat?

— N-ai mai condus de mult. Cum era să îți mînt condusul în pușcărie? argumenta judicios mama.

— Cum să nu știu mînt? Așa ceva nu se uită, intră în singe. Ca înoul. Ca mersul pe bicicletă.

— Atunci unde ți-e carnetul?

Tatăl meu vitreg ridica brațele la cer:

— De cite ori nu ți-am povestit? Am avut carnet printre primii în România, carnet de ala vechi. Numai că nu l-am schimbat cînd au venit ăștia și au schimbat carnetele, cum au schimbat toate. Pe vremea aia cine se mai gîndea că o să mai aibă mașină, și mi-am zis că e o prostie să mai schimb carnetul, să cer unul nou, că tot n-o să mai apuc să mă urc la volan. Peste doi ani m-a și luat. Dacă schimbam, azi aveam carnet și nu mai era nevoie de Petrovski ăsta, de unde-o mai fi ieșit și el? Cine știe dacă se pricepe, nu te uită că e mînt și-ți face complimente.

— Ești gelos și ridicol, Miti! se supăra mama mea. (Ea nu-i spunea niciodată Mitică, cum îi spunea toți, considera că sună mitocănesc). Cum să nu se priceapă, dacă a fost aviator?

— Si ce, dacă a fost aviator le știe pe toate? Ce-are una cu alta?

În al doilea rînd însă pentru că mașina, cel puțin în prima clipă, fusese a lui, doar a lui, și chiar dacă i-o făcuse cadou mamei, nu înțelegea ca mama s-o împartă cu alt bărbat, fie acela și instructorul.

Era o vineri, cînd îl venea acasă de obicei pe la patru și jumătate, era ziua lui cea mai lungă, fiindcă cooperativa îl trimitea să inspecteze niste unități de la periferie, și Mitică alerga într-un ritm dincolo de vîrstă lui să verifice responsabili obraznici și gestionați cu expresii criminale. Se făcuse patru și jumătate, cinci, cinci și un sfert, eram speriați. La sase fără un sfert s-a auzit cheia, alit de încet încet mama și cu mine ne-am repezit spre ușă, conșinși că Mitică nu mai poate descuia, alit de obosit e, și că după deschiderea ușii ne va cădea în brațe leșinat. Dar pînă să ajungem ușa se deschisese, Mitică se înfățișase în prag, Era foarte palid și suridea suferînd, un suris îndreptat numai către mama. El îi adresase, cu cheia de la ușă în mîna, o frază memorabilă:

— Iubito, iartă-mă că am întîrziat, îmi pare rău. Ți-am adus un cadou. Să nu te sperii. E o mașină. Am cîștigat-o la lot.

Mama țipase. Apoi, complet zăpăcită de veste, se repezise la fereastră, se uitase în stradă, să vadă mașina pe care i-o oferea soțului ei. În stradă nu se vede nimic. Se întorsesse către el, și el îi arătase lozul, fluturîndu-l în mîna. Expresia mamei era de nedescris. Ca și cum ingerul ar fi vestit-o pe Maria. Mitică, slăbit de veste cum era și el, avea în ochi și în zîmbet o satisfacție supremă, satisfacția vieții lui. Poate pentru că în sfîrșit cîștigase (știam că jucase la loterie ani de zile fără succes), dar cred mai ales pentru că putea iar să facă un cadou, un cadou somptuos, ca pe vremuri.

Am rămas cu toții citeva clipe în niște atitudini de comedie cu sîrîntoci cărora îi se anunță o moștenie în America. Apoi, într-un clip, mama l-a oțezat pe Mitică la masă, i-a pus mîncarea în farfurie, și a început să-l seze cu întrebări, încît el abia reușea să ducă furculița la gură.

În lumina fabulosă a sufragerei noastre, părul alb al lui Mitică, electrizat parcă, lucea. Eraibă mare care dădea spre balcon țala în dreptunghi lumina zilei și o trecea prin filtrul copacilor din curtea vecină. Sălcimi, oțetari și un castan se întilneau polifonic în fața ferestrei, soarele se lupta în sita crengilor, și cum lumina se schimba, de la dimineața la apus, de la roz la singe, fereastră prefăcea oada, o ducea în timp și în spațiu, în alte epoci, în alte locuri. Efectul ei impresionist ne cuprîndea și pe noi, și simțeam adesea, niîncînd, terminînd un pahar de vin ori o ceașcă de cafea, cum secretul altei vremi, al altel clipe, și al altor oameni, pe care nu i-am apucat, nu i-am cunoscut, nu i-am trăit, se revărsa în noi. Nu știu dacă părintii mei resimțeau același lucru. Mai sînt în București asemenea case, asemenea ferestre, asemenea conșinși ferice de lumină și al-moșteră în Cotroceni, în parcul Pîlpușcu, în parcul Domeniilor, cartierele alese, dai deo parte o perdea — deobicei o perdea străveche, grosă, țepănană, pe care praful a consolidat-o pînă la mineral, și afară e durerea pură a iernii, alb pe alb, plînsul stropit al primăverii, cu piștrii de muguri și stridență de început, verdele pustiu, mut, al verii toride, ori vîlpile toamnei. Le privești din casă, ca dintr-un cavou, ca sculînd din morți, cu sufletul departe afară, adănc îndîndu.

— N-am avut niciodată noroc în viață, spunea Mitică. Baftă da, am avut de multe ori. Cum să-ți spun. Norocul e așa... cînd îți pică ceva din cer, pe neașteptate, pe nemeritate, pleacă, Baftă e cînd scapi dintr-o nenorocire ca prin urechile acului. Și eu mai mult de așa ceva am avut parte.

Mă uitam la parul lui alb, apoi la părul frumos vopsit al mamei, într-o nuanță care mărturisea că e vorba de o femeie în vîrstă, dar de o doamnă, o doamnă adevărată, care ramine mereu atrăgătoare și distinsă și tînără. Mă gîndeam la drumul lui Mitică, prin ocolirile împlîmirii, pe-a la lozul, iar el mînta încet, pentru că dinții nu mai erau al lui, cei buni și-i lăsase pe unde fusese, la pensiu, cum spunea el. Mă mai gîndeam ca avusesse în sfîrșit noroc.

Astfel a pătruns automobilul în casa noastră, mai corect spus în sufletul nostru căci ne-am schimbat cu toții îmiedu, și cu cum ne-ar fi așezat un artist într-o lumină nouă. Peste citeva zile, ne-am dus să aducem ma-

SONETE

Senzația scrisului

De fapt,
eu scriu cum trupul meu asudă,
Cum unghilele mi cresc,
cum ochiu-mi vede,
Cum e sortit timpanul meu s-audă,
Cum mi-a mijit musteața
și-mi cresc plete!

E-un ierzer stors din pieol,
e-o sevă crudă,
Ce-n deltele din creier s-arăpede
Și-n delta palmei,
izbucînd cu trudă,
Străfulgeră-n trident,
pentru Heredel...

E-o curgere firească,
e-o mișcare
Cum cresc, ca iarba, razele din soare!...

E-un joc cu baobabi
— nod inimii! —
Ca-n visele lui Saint-Exupery!

Ma simt
— de fapt! —
un germen,
o semință,
Din care

Mari-Plantații

vor lua înîntă!

Cuvîntul și baltagul

Te joci cu Vorba-n aer,
ca un fînc
Chiric în șant, ce-aruncă cu briceagul
Și care și-a-implinat un șiș adînc
Din joacă-n palmă,
de-a mai mare dragul!

Voinicu-i cu săcurea la obînc,
Ci numai la-ncăntări rotînd baltagul;
Iar vorba care-i Voră,
cînd arunc,
Tăișul ei să spargă-n două pragul!

E har păgîn!
Cuvîntu-i lujger!
Nu-i
O jucărie-n mina lîtecul!

Nu-i să deslete copilașii gureșil
Cuvîntul
e baltag de Maramureș!

E graiul Țării —
graiul ascuțit —
Cuvînt străbun
cu mîncea de rîșit!

Timp special

Dar, vezi, că timpul meu nu-i timpul
lumi!

Eu noaptea scriu
și-adorm cînd picur zorii;
În șut de noapte-n toiul nopții

Mai greu de-a plămuzi, nu mi-i
E-un timp al meu,
de selenită taină,
Un timp astral, ce ochiul mi-l consolă,
Trudînd, prin stele, o lectură taină,
Și-apun, în zori, ca melcul sub cupolă!

Am ochi de sar-nocturn:
orbecăi ziua
Și — streșinit în podul meu cu hirburi —
Ca-n joc de leapșă, înîntîl, zic: pîua!

Orbit de soare -adorm, cu ochii
tulburii...

Timp special!
E-un timp minier,
în care
Sparg noaptea-n pumni
cîntărele calice

Castanul

Ca un castan bătrîn, ce, an de an,
Și-adaogă-n trunzar podoabe noi,
Presimt cum cresc,
mă-nloi ca un castan,
Improspăiat sub proaspetele foi!

Scriu tot mai mult
și-adaog, cu prinos,
Înlăntuînd la timpul meu — verigă
Cu hiece înel nîmbat pe os
Frunzare noi
și crengi ce se irigă...

Se va întinde, largă, umbra mea:
Mereu mai larg
din crugul vremii mușcă...
Drumeți spășii, poeți pletofi vor sta
Sub cerul dens,
sub răcoroasa-mi cușcă...

Sub pomii mari nu crește iarba,
dnr
Trudînd-Duh
își caută umbrar...

Doar nu-i de-ajuns!

Doar nu-i de-ajuns
că-naropi o cadîriscă

Un băș uscat

— măcar de-l uzi la vreme
Și-l sapi prin iur —
să vezi frunzar cum mișcă
Să simți cum rădăcini ori să-l întreme!

De-i fi cu har,
din băș îți faci o trișcă,
Să-i altoiești lufloalele cînd geme
Cu deștele-ntejîna ca o morișcă,
S-auzi doaind pădunle supreme!

O, Parsital!
Iubirea lui prea mare
Sîrîni-toagul sterp
Irunzai și floare!

Al de-i Post
va preschimba toagul
Cu-nfloritorul thirs
— mai mare dragul!
Acelui har îi port credință-adîncă,
Pin-o-nlor
ca gențiano-n stîncă!

Excelsior

Robit de opintele năruite,
Orientîndu-ți ochu-ndeaaprae,
Te pierzi prin cadru,
înti că esti pe munte,

parbriz

șin. Mama nu vroia decit roșie, nuanța asta tocmai atunci nu se găsea, și cu greu s-a lăsat împacată cu o nuanță alb-aurie (după mine numai a unui sentiment). Am stat într-o curte plină de noroi (abia se dusesse zăpada), între alți fericiți care citeau Sportul și se plingeau de așteptare, spunea că-i prinde seful că au chiulul de la birou. Cei mai mulți ingineri ori frizeri, iată oameni cărora li se polivește automobilul, pentru ei a fost inventat și o inginerie înaltă, grasă, blondă, o cunoașteam pentru că lucrase la noi și se transferase acum un an, a șterpeit chiar suz nasul meu în depozit o pereche de ștergătoare de la parbrizul altei mașini și le-a băgat în poșetă. Mie, singurul care o văzusem, mi-a făcut cu ochiul, absolut sigură că nu o voi demasca, mi-a zâmbit, „las-că discutăm noi pe urmă, ne-nțelegem noi din preț, nu mi-e teamă că ai acum un avantaj asupra mea”, zîmbetul femeii care e gata să se vindă atîta cit trebuie ca să evite o mică neplăcere, și la iesire ne-am dat mina, mi-a spus că m-am schimbat mult de un an de cînd nu m-a mai văzut, foarte în bine de altfel, m-am maturizat, și de ce nu trec niciodată pe la A.S.P.C., unde lucrează ea acum, să văd și eu cum arată un institut nou creat și foarte bine pus la punct, să mai vorbim de una, de alta?

Un sofer din cartier pe care-l tocmeam cu un pol ne-a dus mașina acasă, și pe noi cu ea. La opririle la stopuri mama mea tresărea, în față, lângă sofer, iar cînd alte mașini se apropiau prea tare de a noastră, în desulz traficului, părea chiar speriată. Mitică, lângă mine, urmarea cu buzele strînse evoluția soferului, și poate își aducea aminte de aventurile la volan de pe vremuri.

Am ajuns fără incident. În cartier n-am întâlnit pe nimeni cunoscut, și mă întreb ce atitudine am fi luat dacă ne-ar fi văzut cineva. Dar la urma urmei, n-aveam cum să-i dădea seama ce progres avea loc în viața noastră. Cu soferul străin la volan, pulea oricine să-și închipuie că ne aduce acasă un prieten amabil.

În piațeta din capul străzii, unde fusese pe vremuri stația de taxiuri particulare, se găsea acum un parcaj însemnat cu P pe tablă abstră, parcaj păzit, trei sferturi ocupat de automobile americane, botose, cu „D. în față și în spate, mai erau și alte mașini, mereu se învîrtea pe-acolo un agent al Pazei Contractuale, aici și-a luat locul Dacia mică, singura noastră proprietate, aici o să fie bine păzită, n-o să îndrăznească să ne-o fure nimeni. Părinții mei, în plimbarea lor obișnuită de seară, treceau prin piațeta, se asigurau că utile mașini sint bine încuiate, o mingăiau cu privirea. — Ai văzut ce cadou frumos ți-am făcut, iubito? o întrebă Mitică la ureche pe mama, iar ea, altfel nu prea expansivă de felul ei, se întorcea și îl săruta. Spălau mașina foarte des, deși vreme destul de lungă nici nu s-a clintit din parcaj, pentru că nimeni din familie nu avea carnet. Spălau mașina, și cînd făceau treaba asta erau veseli și tineri, mă întrebam unde-i războiul pe care-l trăiseră, mortii drași, suferințele, umilințele, nedreptățile, a fost oare suficientă jucăria asta mișcătoare ca să le uite pe toate? Pe strada noastră, o pereche, și mai bătrîni, își luaseră de curînd o Skoda, și se comportau mult mai maniac, spălau și lustruiau pînă la demență, iar femeia se așeza uneori în mașină (mașina era parcată în propria lor curte), și tricotă la volan, dar poate că știa doi, deși erau greu de crezut, nu pățiseră nimic în viață, cum pățiseră ai mei, și Skoda era în fine în inima lor prima emoție copilărească.

Cine nu hrănește visul automobilului devine o excepție. Mama mea, cel puțin din punctul ăsta de vedere, avea acest vis. Știam că-și dădese așa ceva toată viața, dar energia pe care i-o însușise apariția mașinii era cu totul extraordinară. Cînta în bucătărie, întinerise. Chiar și lui Chicidan începuse să-i mai treacă unele grosolănii cu vederea, ba uneori făcea pace de-a binelea cu el, ca să-i ceară o informație de specialitate. Pentru că în materia asta nu-l credea pe Mitică deloc, îl contrazicea cu multă autoritate în chestiuni pe care firește că el le știa și ea nu avea de unde să le ghicească, și Mitică suferea grozav. Apariția lui Petrovski a creat o stare de autentică tensiune. O singură dată am fost la poligon toți patru. Grișa cu mama în față, noi doi, bărbaiții familiei, în spate. La poligon mama și Mitică s-au certat groznic, mama a și plîns de indignare (Dumnezeule, ce mi-a venit să-mi leg viața de alt bărbat, după cite am pățimit de la primul? spunea ochii ei răniți), și a fost nevoie de toată diplomația lui Grișa ca lucrurile să se repare. Asta pentru că Mitică o criticase cînd nu luase bine un viraj. Mama n-a suportat niciodată critica nimanui, întotdeauna a știut să le facă perfect

pe toate, fără niciun sfat, fără nicio asistență, da, asta-i foarte adevărat. Dar să-i spun unui român că nu știe să ia bine un viraj, ori că merge prea repede în a doua, ori prea încet în a patra, că nu aude bine bătaia motorului, că nu are reflexe bune, că nu e sigur pe volan, asta e o jignire de nesuportat, înscamnă să-l descalifici de la titlul de om, să-l lipsești de esența vieții, să-i calci omnia în picioare, e o nedreptate, o umilință care justifică reacțiile cele mai violente, chiar crimă. Auzisem de soți care au divorțat din așa ceva, și la școala auto un instructor ne spuse că dacă vrea să-și jignească nevasta, să-i spună ceva care s-o usture, atunci îi spune că nu e făcută pentru volan, și niciodată n-o să conducă bine, dovadă și faptul că a căzut de două ori la examen pînă să-și ia carnetul, iar a treia oară, soțul, milos ori poate exasperat, i-a pus o pilă la oțetier examinator, nu-i așa? Ce mai vorbă, mama a spus că pînă nu învața ea și nu-și ia carnetul, nu dă vreo nimănui să pună piciorul în mașină, scurt, de altfel toată lumea știe că dacă mai mulți începători învață pe aceeași mașină o fac harcea-parcea. Eu, dacă vreau carnet, să mă duc la școală, să nu învâț pe mașina ei ca să-i o stric, cum sint eu repedit și brutal, de copil am spart totul în casă, iar rîndurile de haine pe care le-am rupt în

cîteva săptămîni nici nu se pot număra. De fapt preferam și eu școala, numai ca să nu am discuții cu mama, ca să nu am asemenea discuții aș renunța la orice, aș face orice să le evit, prea le știu bine dinainte. Cit despre Mitică, dacă într-adevăr a fost atîția ani automobilist și a avut atîtea mărci, cum se laudă, să dea și el examen la școală, tot zice el că se pricepe să conducă orice tip l-ai da pe mină. Mitică a zis că n-are nimic împotriva, dar n-are acum banii pentru taxa de examen, de ce nu-l împrumută mama? Mama a spus că n-are, de unde să aibă ea toți banii și-i dă în casă, toată pensia, atîta cită e, nu și-a mai făcut o rochie ori un pantof de nu ține mînt cînd, dă totul să ne hrănească pe noi, să ne mai dea și bani pentru examenul auto? Gîndul ăsta nu poate trece decît printr-un cap egoist de bărbat, căruia nu-i pasă cit se sacrifică femeia mamă și soție. Ca de obicei, ne pune pe amîndoi la un loc și ne acuză pe amîndoi, noi eram bărbaiții, specia negativă, parazită, profitoare, ea, femeia, specia victimă, devotată, nobilă. Imediu aduceam aminte scene vechi, de pe vremea tatălui meu bun. Și atunci, cînd se supăra, mama ne clasa împreună, tata era un ticălos și eu îi semănăm leit-poleit, n-am luat nici o calitate de la ea, n-am prins nimic din educația dată, și cit s-a căzînt, săraca, dar ce să-i faci, trag în partea lichelei de laică-meu și pace. Asta e: Mitică să facă economii pentru taxa de examen. Nu m-am putut împiedica să gîndesc că mama nu vroia să-i dea banii ăstia cu împrumut (o suspectam că îi avea) tocmai ca el să nu-și ia carnetul primul și să poată folosi mașina singur, înaintea ei. Mă rog, lucrurile au rămas aici, a apărut Grișa, mama învăța de zor, seara în pat citea regulamentul de circulație, uneori îi puneam lui Mitică o întrebare mai grea, și dacă el se încurca se prăpădea de plăcere. — Vezi, automobilistule? îi spunea ea cu o ironie supremă. Mitică dădea din mină, ei, fleacuri, regulamentul firește că oricine îl uită, esențialul

e volanul. — Da de unde, vorbești ca un copil, pentru o greșală ca asta pici, adio carnet! încheia triumfătoare mama. Mitică înclina capul, filozof, nu mai spunea nimic, se învelea și adormea. La școala, printre colegii mei, erau mulți, mai ales în vîrstă, care se temeau de acest examen de pară de el ar fi depins viața lor ulterioară. Și mai ales considerau căderea o mare rușine, un eşec trist de tot, care ca om te demască în ochii celorlalți, pe te declasează definitiv. De-ai învățat pe rupe regulamentul, și se uită la cei mai neșlijenți (între care și la mine) cu o privire plină de compasiune, ca niste minți aplecate peste un cerc al infernului, ei, o să văd eu la examen, o să-mi iasă mie pe nas neseriozitatea din zilele astea.

Pierdusem orice speranță s-o mai revăd la curs pe lugocica roșie, nici pe Sfîri n-am avut curajul să-l întreb cîm mai mergea cu eleva dificilă. Aș fi putut la urma urmei să-mi mut orle, să le pun înaintea orolilor ei, ori după ele, ca s-o pot înfili. Da, și pe urmă ce? S-o aștept cînd se dădea jos de la volan, să mă apropiu. Da, și pe urmă ce? Să dau bună ziua, desigur, eu sint coiegul dumneavoastră, ați stat odată la curs chiar în spatele mele, nu vă amintiți? Da, și pe urmă? Cine știe ce putea să-mi răspundă, ceva groznic, alt de nobil și de superior încît să mă bage în pămînt, ori poate nici măcar să nu-mi răspundă, nici să nu se uite la mine, să nu mă audă, să nu mă vadă, la urma urmelor nu era decît ea pe lume, restul alături de ea era nimic, și ce eram eu, un atom indiferent în acest nimic?

A mai venit odată, totuși. La ultimele cursuri se proiectau pe perete filme și diafilme cu regulile de circulație. Erau copilărești, în culori urite, cu desene executate grosolan, sala le urmărea cu religiozitate. Nici nu mă gîndeam că o să vină. Mai de mult, o femeie care să mă strîvască într-atît cu superioritatea ei m-ar fi revoltat. Aș fi hrănit în cap tot felul de războaie adolescente. Fusesem odată îndrăgostit de o funcționară de la cadre care și ea mă ignorase cu desăvîrșire, dar mă ignorase marcat, manifest, să-mi dau bine seama că pentru ea nu sint un bărbat, necum un partener eventual, ci chiar un vax, un baloa de aer. Mă umilea atît de îngrozitor încît aș fi vrut s-o omor, și compuneam în cap, seara, cu obrazul imberb pe pernă, tot felul de scene violente, ca să mă răzbum. Era epoca în care mă uitam la femei pe stradă, îndrăzneam uneori să mă adresez lor, mi se răspundea cu o privire care amorțea totul în mine, și gata, ele își vedeau de drumul lor, cu de al meu, pe dinafară nu se vedea nimic schimbat, iar pe dinăuntru eram pulbere și cenușă. Acum nu aveam nici măcar forța să mă revolt. Așa e lumea, și eu n-aveam ce să-i fac. De la un timp nu mi se mai întimplase niciodată să încerc să intru în vorbă cu o femeie pe stradă, știam dinainte răspunsul, n-avea rost, eram potolot, eram liniștit, nu niai vîmpul ce nu putea fi al meu. Mă mulțumeam să le cuprînd cu privirea, și dacă nu reacționau de fel, dădă aveau generozitatea de a se lăsa privite, indiferența lor emoțională ca un îndepărtat semn de tandrețe.

Pe întuneric, s-a așezat lîngă mine. Eterna scenă, eterna singurătate a cinematografului, floarea ecranului la un capăt, și în pustiu sălii două destine care se apropie inconștient, scurtă vreme, și apoi fiecare pleacă mai departe. Aveam sentimentul că mai trăisem de mii de ori această scenă, și esecu, pe care-l simțeam în gură era cunoscut, ca un gust primordial, supt poate o dată cu laptele mamei. Nu știu la ce se putea gîndi ea, Gobiș era la ecran, creierul cu siguranță în altă parte. Venise ca de obicei în întîziri și se așezase pe primul scaun ieșit în cale, cel de lîngă mine. Am întins mîna în întuneric, cit am putut de încet, temîndu-mă că pînă și frecarea cu aerul mă putea demasca. Un eșec arcut și lin, care m-a excitat, m-a dus cu gîndul la o voluptate sexuală, nu știu de ce, propriul meu gest. Am pus brațul pe speteaza scaunului ei, la cîteva milimetri de umerii ei. Era cald, eram în cămașă, o cămașă cu mîncă scurtă, și simțeam cum firele de păr de pe brațul meu ating materialul deschis al rochiei ei, ori poate mi se părea. Am stat așa, terorizat de propria mea îndrăzneală, neputînd să înțeleg cum de nu mă simțea, cum de nu se întorcea și nu protesta violent, provocînd aprinderea luminii, darea mea afară din sală, din școală, din oraș, din lume.

Cînd s-a terminat filmul și s-a făcut lumină, încremenisem cu brațul întins pe speteaza scaunului ei, și nu m-am putut ridica. Ea s-a ridicat, împingînd scaunul înapoi în miscarea de a se ridica, cu dosul genunchiului. O dată cu scaunul a împins și brațul meu. Nici n-a băgat de seamă. Și-a strîns repede lucrurile, a ocultat masa, a ieșit pe coridor. Cellații ieșeau și ei, chiar pe lîngă mine. Eu rămăsesem în aceeași poză, și mi se părea că toți înțelegeau.

M-am umit. Am ieșit stergînd peretele. Un perete foarte original, făcut din pătrate de faianță, de mărimea celor de baie, și pe fiecare era notat cite-un semn de circulație. Un colonel de circulație cu siguranță că are pe rețea bîii tapisați cu semne de circulație pe faianță. Printre cellații elevi, am ajuns în curte, pe stradă, seară călduță, încît o înfrîngere mică, altfel nu trece ziua. Pe urmă fiecare s-a dus acasă.

satul lui ion al glanetașului

Loc de întîlnire a drumurilor Rodnei cu cel care duce spre Dorina și, mai departe, spre Suceava, Timutul Născudului pătrăzad nenumărate castigii, care-ți vorbesc sfîtos despre destinul zbuciumat și eroic al poporului. Numele altor așezări — cum sint Salca, Komuli, Parța, Nepos — statornicite de seacuri pe meleaguri născudene, sint edificatoare, ca niste hrisoave din vechi timpuri, pentru latinitatea noastră. Iar cetățile Ciceul, Retezul și Rodna l-au primit între zidurile lor puternice, ocrotindu-l, pe alesul peregrin moldovean, Petru Rareș, vrednicul urmaș al Mareșului Ștefan Vodă, atunci cînd soarta luptelor pentru apărarea pămînturilor străbune se arăta potrivnică tîndurii domnitor...

Aici, pe Valea Someșului și Săliștea, te prînd din toate părțile în mrejele lor melegurite copilăriei și adolescenței mareșului poet George Coșbuc, — Hordoul și-nîndu-ți calea spre Telciu, la vreo zece kilometri de Născud, pe sub umbrele răcoroase ale pădurilor de brazi — și locurile mareșului romancier Liviu Rebreanu — Pristolop pîndu-se și el după spîndurile mătăhoase ale dealurilor, la vreo patru kilometri dincolo de apa Someșului, pe șoseaua ce duce spre Bistrița.

Intins în despicătura unor dealuri cu vii și grădini, Pristolop iese acum din legendă și fi se înfățișează, ca o veche așezare străveche, „pe un picior de plai”. La capătul Pristolopului te întîmpină casa Rebreanilor — astăzi, „Muzeul memorial Liviu Rebreanu”. Este casa pe care înălțătorul Vasile Rebreanu, tatăl scriitorului, venit de la Măieru, și-o ridicase, în primăvara lui 1877, pe o bucată de pămînt din lotul bisericesc, oferită de preotul Belciug, parolul satului.

Bustul lui Liviu Rebreanu, înălțat pe-un soclu de piatră în curte, străjuie modesta locuință a familiei — aci refăcut pe loc și după înfățișarea celei de odinioară.

Deși văzuse lumina zilei la Tirlișuina, pe Someș, în apropierea Becleanului — la Pristolop își va petrece Liviu Rebreanu ultimii ani ai copilăriei, vacanțele anilor de liceu și timpul liber din perioada studiilor la Academia Militară „Ludoviceum” din Budapesta, și tot aici se va reintoarce, pentru un timp, și după ce va demisiona din armată, aci va cunoaște atîtea situații fundamentale ale existenței.

Interiorul Muzeului memorial de la Pristolop, cu cele trei camere, avînd ferestrele rînduite spre șosea, își înfățișează, rînd pe rînd, o seamă de relicve, care-ți vorbesc despre diferite momente din viața scriitorului — acest mare iubitor de oameni, de-o mare complexitate și modestie, care, cum se știe, nu fusese un răsfățat al soartei, ci, dimpotrivă, trăise ani în șir într-o atmosferă îndușoară, de nesigurantă și temere, de luptă neamnată cu timpul, cu propriile sale limite, cu mari și istoritoare adversități.

Panoul decorativ, prins pe unul din pereții camerei din mijloc, avînd drept titlu „Pe urmele romanului Ion”, te orientează, cu o serie de fotografii, asupra unor imagini ce-ai ilustrat, pe o dimensiune sau alta, acțiunea romanului Ion. Apoi, o schiță topografică, întocmită de mîna scriitorului, și lista definitivă — cum și-o intitulă —, care menționează cele aproape o sută de personaje ale romanului Ion — toate nume de chipuri îndeosebi din lumea satului Pristolop, care-ți demonstrează, o dată mai mult, că satul Pripas — locul de desfășurare a acțiunii romanului — nu este altul decît Pristolopul Născudului.

Străbîntul satul, înarmat cu sentimentul vieții lui Ion al Glanetașului, încerci, firesc, a tot pasul, o mai profundă edificare, în spiritul scrupuloaselor detalii ale romanului, în acțiunea căruia este greu de precizat unde sîrșește realitatea și de unde continuă ficțiunea creatoare — pînă într-atît de copleșitoare este realitatea și pînă într-atît de umitoare este sudarea artistică a elementelor ei.

Pristolopul — sat negrînicesc, pînă mai ieri doar cu vreo sută cincizeci de fumuri — este satul „pfit într-o scrierintă de colină”, dincolo de „Ripele-Dracului”, pe șoseaua ce vine dinspre Cîrîmba și care, părăsînd Someșul, la Jidoița, se-avîntă în sus spre Bistrița.

Apoi, iată șoseaua „care trece peste Pîrlu-Doamnei, lîsînd în stînga casa lui Alexandru Pop-Glanetașu”. Casa nu mai există astăzi. Timpul n-a mai îndurat-o... Dar locu ei de peste drum de casa înălțătorului țîl pot arăta acum pînă și copii. Din acea casă „cu acoperișul de paie... care de-abia se putea vedea prin spîrturile gardului”, a pornit în lume povestea lui Ion al Glanetașului — fost coleg cu Liviu Rebreanu la Gimnaziul Grîniceresc din Născud, pe care, însă, avea să-l pășească la numai șase luni de zile, sărăcia tatălui neputîndu-l sprijini mai departe la învățătură. Liviu va rămîni, însă, bun prieten cu fostul coleg, prietenia lor devenind rodnică, cu deosebire, în perioada vacanțelor, cînd Ion îl va însoți pe Liviu la secătoria și hore și-l va pune la curent cu toate noutățile satului, cu tainele și iubirile celor de-o seamă, dar și cu păsurile, cu sărăcia pristolopului, cu amărăciunile și lupta lor aprigă pentru pămînt.

Și iată-l, astfel, pe Ion al Glanetașului ajuns erou al romanului, în tainele sufletului căruia Rebreanu va fi căutat să pătrundă și altminteri, substituindu-l celui robit pămîntului.

Iată și pădurile de fași și de mesteacăn „cu frunze dobitoare”, ce îmbracă dealurile strîmtoare din jurul satului, iar mai dincolo, spre soare-apune, pămînturile cu holdele coapte și cu lanuri verzi de porumb, sau căvările care duc spre Valea Ursului, de unde fierului Glanetașului, privea cîndva, cu atîta sete și încăpăținare, Acestea-s locurile de peste apa Someșului cu mușii și dealurile lor panoramice, cu poteciile lor potrivite pentru lume, dar, mai ales, acesta-i satul lui Ion al Glanetașului. Aici a început sușul abrupt și spinos al artei sale, pînă ce va fi ajuns să spargă porțile ferecate ale Timpului, accesibile doar marilor valori Din dururile și nădejdele Pristolopului, și ale turelor celor de o seamă cu ei din satele de pe Valea Someșului, din această perioadă transilvană au izvorit nădejdele și durerile creatoare ale lui Rebreanu.

Fănică N. GHEORGHE

CONSTANTIN ȘTEFURIUC

Cimpii în zbor

Cimpii de zbor cu griu arzînd pe aripi
În partea noastră de lumină și de gînd
Și munții lacrimînd, toc, izvoare
În ochii serii, luna imbobocînd.

Ard simburii în carnea uriașilor albaștri
Călcîul soarelui îngroapă peștii-n riu.
Cîmpii de zbor, bărbaiții vin să-și spele
În roua țării inima de griu.

Cîmpii de zbor cu coame de zăpădă,
Fîntînile zvînesc în herghelii de stle
Cu singlele înflorînd pe cîmp, bărbaiții
Cu griu i-au pus un nume țării mele.

Țara

E greu pămîntul de sămîntă căldă
De curgerea izvoarelor în stle.
Tre curcubeu după ploii abastre
Să-nconoreze fruntea țării mele.

Și plin de ochi deschii în rouă
Cîm de sălcimii îmbrăcați pentru dans,
Ies puii din pădurea lui
Și țara-urcă în balans.

Vibrează-n arbori sevele prelung
Și-alăturea de singe urci în băbați.
Ce bine-mi stă ca sint aici
Și port efigia munților Carpați.

DESENE DE SABIN ȘTEFANUȚA

de Tudor George

Ci măreția clipei va să-ți scape!

Vast,
— alteori —
cu streșină la frunte,
Din viri vecin,
scrutați pe-azure ape
Spre-aceste măreji ce stau să-ntrune
Contemplativa lume de sub pleoape!

E-adevărat!
Mirajul se destramă
Trudind sudoarea,
dramându-ți riscul,
Dar ce răspîndi-ți vasta panoramă

Privind, ca zeii-n cer,
cînd alți piscul!

Cu-ait mai prinși de-un nimb
sint cei ce speră
Un sloi cețos,
atins în premier!

Lacrima impietrită

În palma mea eu țin o stalactită
Depusă-n mii de ani de-nlăcămare...
Cu-acest stîlau de lacrimă-imprietrită,
O, de-aș putea să scriu eu
Opul-Mare!

Căci peșteră-i în feasta mea scobită
Și-n pieptul meu
cîng lacrimi zdrobitoare,
Reverberînd tristețea înmîită
A lacrimii neștrine în ulcioare!

Citi secolii încă-al meu stîlau de trudă
L-aș mulge de sudoare,
ca pe-un uger,
Ca să-i evoc înlăcămata rudă
Și-acest destin din palma mea
Să-l suger?!

Rămîn cu-această trudă elemeră
Și cu cerneala pînsă din arteră...

Dă iarba-n colț

Ai vrut să te alunzi în stranii mări
Și-n locul genuin dospit în roce —
Nepăsător că marile-nțebări
Pieptasul patos ori să-ți sluce?

Ai vrut să zbori
și ai zburat în slăvi,
Sortindu-ți piscuri noi și noi catare —
Nepăsător că sternal suplei nări
Învolburate galaxii l-ar sparge?

Ai vrut să prinzi în cupa plinei mîni
Supremul-Glob-al-Lacrimeri-Supreme,
Nu, draga mea!

Nepăsător de zei, că,
— dat la cîini —

Te-or terciui
sub gravilii
și sub vreme!

Trăii să văd
răzbind
tăinuit-asalt!

Ca firul zvelt
de iarba
prin asfalt!

Pădurarul

Să nu crezi tu
că munca mea-i ușoară,
Că m-am deprins să tai ca pădurarii
Și că săcurea, — singură, — doboră
Copacii grei,
în țîma ce eu storc corii!

Mai greu țî-o să tai, tu, cozanacul
Și
— ca de viermi —
să-l piguli de stalide!

Așa te-i fi gîndit că-mi duc eu vacul
În strîmta-mi manieră, ce mă-nchide!

Nu, draga mea!

Muncesc de-adevăratul
Și trag la joagă
— nimburi de sudoare! —

Din truda mea
să-nstălesc tot natul,
De la viaoară
pin-la scobitoare!

Io mi-s cadrean aevae,
pînă-n pinză:

Dobor copaci
și-i plîng
doimînd din trunzi...

Un vis de arbor

Adaog cite-o țilă,
meș pe meș,
La cartea mea, copacul virstei mele:
Urmașilor
le fie-acest peșches
O treaptă nouă-n drumul lor spre
stle!

Le fie cerul — floare de cires!
Livada lor — cu fructe mahmudede!
Pe-aleia tandră-a Marilor-Aleși,
Voiau li prezent, făindu-mă-n inele...

Frunzișul meu
le fie tandruț pres!
Îmbrățișeze-i
tandrele-mi dantele!

Antigona - leită taică-său

După arderea atât de totală a destinului lui Oedip, după scurtimea vederii sale, nu s-ar crede că tragedia mai poate binti prin zona aceasta. Totuși ea revine ca pasarea Phoenix din cenusa, în repetate rânduri. Doar numele purtătorului va fi altul, o rudă. Ce e frumos la tragediile vechi, de care ne ocupăm, e urmărirea soartei unui neam din momentul în care se declanșează mormul mizeriei de viață și până când se alege praful. Sint puși astfel în zecă factorii care trebuie să fiă aminat scena buniici, părinții, fiii, nepoții, unori și verii primari și de-al doilea, (Romanul american, ne gândim în primul rând la Faulkner, încearcă, desigur cu mijloace moderne și americane, să revină acest drept al autorului asupra unei ferme întregi).

Numele lui Labdacos, prin dramatismul vieții membrilor săi, atrage atenția și este cu direcție cîntat. O poveste odată spusă de Eschyl și zicem, este reluată cu semnificații de Sofocle ori Euripide. Se procedează la un fel de basă-torie, creindu-se spre mit un drum asfaltat. Sau, firul odată întrerupt de unul dintre autori, este prelucrat de un altul, cu aceeași semnificație. Antigona, înțeles de Eschyl ca fiind „Celă care împotriva Tebei” (Cei șapte împotriva Tebei). Să rememoram câteva fapte. Oedip, căsătorit în condițiile știute cu Iocasta, care-i era și mamă, are următorii fii și fiice: Polynice, Antigona, Ismena și Eteocle. Partea bărbătească - renegându-și tatăl - e blestemată de Oedip să se distruagă reciproc, ceea ce se și întâmplă. Sub zidurile Tebei cad împuși, unul de lanca celuilalt, Polynice și Eteocle, primul venind ca vrăjmaș și cuceritor, celălalt apărându-și cetatea, la una din cele șapte porți. El suferă în acest fel îndeplinirea blestemului. E neamplomenit ce efect poate avea un blestem, care odată scapat din gură, acționează ca bomba atomică, prin suflul. Să ne închipuim ce s-ar întâmpla dacă blestemul nu s-ar realiza? Minia zeilor ar deveni de pache, iar cuvintele n-ar mai avea nici o bază. Asta se întâmplă în tragedia modernă, rămasă fără acoperire.

Tragedia Antigonei începe din acest punct. Creon, rudă apropiată a lui Oedip (avea-o sora Euridice, era, mi se pare, sora soției acestuia) și rege, poruncește ca trupul fratelui ce-și apără gura, al lui Eteocle, să fie îngropat după datina cu toate onorurile, pe cînd hoitul lui Polynice să rămînă hoit, sfîșiat de vulturi și de ciori. Și de cîini, pentru că nu merita „cinstirea-ngropării” un trădător. (Erau la mijloc și alte interese).

Profesorul Frenkian, ca de altfel și alți cercetători, atrage atenția asupra importanței deosebite la vechii greci a cultului celor morți, fără de care tragedia Antigonei nu s-ar putea înțelege.

Căci, în fond, ce alta înverșunare în jurul unui cadavru? Pe pămînt, sub pămînt, lui i-ar fi fost egal, ca și celorlalți.

Sînt două timpuri care se ciocnesc în această piesă. E un timp al Antigonei, care vine din urmă, încercat de mister, superstiție, adevăr milenar, spaimă în fața necunoscutului morții și care-i cere să respecte legea necrisă, mai presus de voința unui singur om, fie el și tiran. Și un timp al lui Creon, care vine de dincoace, din viitor și care înscamnă, tradus grosolan „cuvîntul șefului e lege pentru subordonați”. Pentru Antigona uite că nu e. Călcînd porunca despotului, care interzice sub amenințarea pedepsei cu moartea înhumarea lui Polynice, ea merge și presară iărniță peste trupul neînșlefăit al fratelui. Legea necrisă se îndeplinește, măcar prin simbol: a adesa putea cobori sufletește în lumea lui Hades, mintuit am spune cu un cuvînt impropriu.

În fond, nu-i decît o mină de praf și pulbere stropită cu apa dintr-un vas încrustat și cu lacrimi. Dar porunca fusese călcată.

Au trecut mii de ani de detașare. Cu toate acestea drama ne zguduie.

Fapta fiicei lui Oedip e demască și sancționată. Ea va fi închisă într-o peșteră, unde-și va pune capăt zilelor, alături de logodnicul ei, fiul

lui Creon, fapt care atrage și moartea soției acestuia, Euridice. Dar să nu anticipăm.

Bine că am scapat de fapte, ca să trecem la analiză, la semnificații.

Femeia iese pe primul plan. De la cratiță și leagăn devine pe neașteptate factor politic. Cu atât mai primejdios cu cît Creon, suspicios, se teme într-una de răscoală. Toate celelalte personaje pălesc în fața frumuseții morale a Antigonei, sînt niște umbre pe lângă vechența protestului ei. Știindu-și pedepsa ce o așteaptă, ea nu se sfîșiește să facă gestul de îngropăciune tradițională. „Mi-i drag să mor cu suflul-mpăcat”, spune. Bănuiim o viață sufletească intensă, o conștiință înaltă! Și aceste cuvinte zguduitoare: „Că morților mai lungă vreme fi-vom dragi ca celor vii”.

Antigona e „leită taică-său”, moștenitoare a neincovoierii lui în destinul tragic: „Nici vrea nici știe suferinței a se pieca”.

Un glas auzit numai de ea o incredințază că nu greșește cînd îl înfruntă pe Creon:

...Si eu pînă-ntr-ait
De tare a ta poruncă n-o scot incît
Pe om să-l vîrtosească a-nfruntat pe zei!
Că legile zeilor nu-s scrise-n slove, nu-s,
Dar pe vecie-s legi și nu-s de azi de ieri.
Cî-s vechi de cînd nu și-au nimeni și niciînd
Și-aveam cu să le calc de frica unui om! (**)

* Traducere George Florin

Marin SORESCU

ARTE PLASTICE Cronică estivală

Spre deosebire de Luchian, aparținînd mai mult toamnei, Tuculescu este al verii. Dacă emblema primăriei ar fi pentru anul Niciodată toamna nu fu mai frumoasă, pentru celălalt s-ar potrivea de minune Rodul de argie, vișul și umbra verii. Anotimpurile, pătrunse în esență își au și ele pictorii lor.

Oricî de strălucitoare, de dramatică, florile lui Luchian trădează o paioare și o apăsare neliniștită. Și, mai ales, se scaldă într-o atmosferă plină de ciudată prevestiri și aluzii expiatorii. Este de parcă, în plin anotimp doritor estival, veșteda încremenire autumnală ne-ar atinge cu aripa ei rece, făcîndu-ne să confundăm pentru o clipă zilele. Pînă și anemonele lui, galeșe în plină fosforescență, strălucind și grupîndu-se asemenea cristalelor, sub o mare și invizibilă greutate, exală un început abia simțit de renunțare, incubi-bat adine în grațioasele petale. Se neagă, tandru, preaplinul pe sine. Și totul pare lumină stelară dăinuind o secundă vesnică fără sprijinul corpului material, pulverizat de mult în spații, întinecat dincolo de orizontul simțurilor noastre.

La Tuculescu ne aflăm în plină alchimie a verii. Nu neapărat tematică. Dar întotdeauna interioară. Torturate de arși-ță, viziunea și mina artistului, deopotrivă se împletesc. Uleiurile se frîmîntă și ard, absorb și resping un soare abătut vertical pe creier, se bulbucesc fără odihnă, scot capete în relief și-n încremenita lor sa-

țietate finală strigă o sete a desăvîrșirii. A pune ordine peste aceste cîmpuri vulcanice însemnă a avea o vocație îndec-lung exercitată a picturii. Într-o bună zi, arta lui Tuculescu, așa cum am mai spus obi-gă pe fiecare privitor dotat, la o preclă-bilă baie lustrată de suflet. Contrar, se riscă stricăciuni și schilodiri interioare, greu reparabile. Este, aceasta, poate una din dimensiunile cele mai profunde pen-tru caracterizarea operei tuculesciene, de o etică aparte, conștientă fără precedent și care vor ciștiga în timp tot mai mulți a-depti. Frumosul subminat pe dinăuntru, în profunzime, de o nobilă forță corosivă, este în stare să te rîdicie, în fața propriei tale conștiințe, cu treaptă mai sus, mai aproape de regiunile austere, fixe, mal-stăpîntoare.

Revenind la vîrățelele culori tuculesciene, ni sînt diferent dacă surprind ziua sau noaptea, zorile sau amurgul, amiaza cu vastul ei cadran de ore ceea ce surprinde la ele este extraordinara lor densitate stil-cioasă. Privindu-le atent, te simți, la rîndul tău, privit. Toate tablourile sînt, în ultimă instanță, o înfîmîntă de ochi. Nu mă refer la cei pe care-i numește chiar ar-tistul sau îi surprindem noi înșine în fe-ștăura simbolică a pinzei. Vorbesc despre culoarea în sine, despre felul cum alunecă pensula și, minată de o intuiție decoran-ță, așterne fără să creadă, forma ochiului, îngremîndînd ochi în toate planurile, unii acumși, acoperiți de pastă, alții la vede-re, deasupra, în continuare, proliferînd priviri treze. Este, cît ar părea de ciudat, o culoare conștientă, care în act de crea-ție ei și semnificativ conștientele în-conjurătoare în același timp și cu aceeași vigoare, sigur și mindră și fierbinție încrezătoare în destinul ei rodnic.

Aș putea, prin intermediul celor spuse pînă acum despre Luchian și Tuculescu sa creionez personalitatea celor doi artiști, sensul vieții lor, animat, prefigurat de ceea ce consider a fi, într-un fel, miezul artei lor. Lăsurile și liniile, forma benevo-cute și nu trebuie să insistăm. Reculeasă, împacată sau acerbă, zguduind de nerecunoașteri și neîmpăcări mai substanțiale, odată intrată în teritoriul autonom, opera își are propria ei evoluție, propriile ei a-cataruri, spectaculoase și surprinzătoare asemenea unei ființe proteice.

Grigore HAGIU

FILM

De vorbă cu Felix și Otilia

„Zilele trecute niște mustăcioși, ne întorceau cu au-torități să ne auzirîm în locul Mogoșoaia, pe motiv că se filmează. Am mai văzut și un cal adus cu camionul, apoi o caleașcă de epocă, aparate, reflectoare, mașini și chiar actori. Dintr-o ochire ne-am dat seama că e vorba de povestea enigmaticei Otilii călășesciene, pe care regizorul Iulian Mihai doinea de ani îndelungi (înca de pe cînd su-risul nostru amabil mai umbla pe coridoarele cinematogra-fiei) s-o transpuna pe ecran. L-am văzut și pe regizor prins în jebra filmării și, nedorînd să-l deranjăm, i-am cerut permisiunea să convorbim cu cei doi tineri interpreți (cum le zicea portarul de la muzeu), cu Felix și Otilia.

Precizăm că n-am vizionat nici un metru de peliculă (deși filmul — se pare — e pe jumătate gata), că nu ris-dim nici o opinie despre ce va fi creația de o așa lungă gestație a lui Iulian Mihai. Am torit doar să auzim din gura celor doi protagoniști, debutanți pe ecran, ce pă-rieri au despre personajele pe care le intruchipează, cum le văd. Aceasta cu atât mai mult, cu cît aspectul lor fizic ne pare a corespunde tulburător imaginilor proprii despre cuplul călășescian. Sîntam cam regizorul a căutat îndu-lui în naturi succedine de probe, alegădu-i din numărul impresionant de candidați pe Felix — Radu Boruzescu și Otilia — Julieta Szonyi.

Cine este acest băiat înalt, frumos și subțire, cu chip romantic dar și o umbră de asprime în ochi? Radu Bo-ruzescu are 27 de ani, a absolvit Institutul de Artă Plastică „Nicolae Grigorescu” și lucrează ca scenograf — cu contract de opt zile și cîntărește. Lui îi aparține scenografia spectacolului „Cotane călășii”, la Național, „Rezorul” și „Don Juan” la Municipal. Pentru film a conceput scenografia creației tinerilor Dan Pîța și Mircea Verșiu: Sfrîștitul ierului, ca și pe cea a serialului de televiziune realizat de Iulian Mihai, în cinci serii coprodu-ctive româno-franceze — Neînfricătii. „Felix este prima De. apariție pe ecran”. Nu. În Neînfricătii am interpretat un rol destul de întins, cel al unui călugăr — aventurier. Și în Sfrîștitul ierului, alături de scenografi, voi apărea ca interpret într-una din cele patru schițe ce compun fil-mul”. „Sîntez, văd foarte ocupat”. „Grozav. Dacă ați ști ce bătaie de cap își dă scenografia unui film. Pot să spun că pentru mine actoria este și rămîne o întimplare. Mă place prea mult munca de scenograf, mai ales în film, cu posibilități fantastice. Tot ce jaci aici are dimen-

Costin CAZABAN

ARTE

TELEVIUONE

Gheorghe Zamfir

Alcătuit aioma după tipic bizantin, personajul acesta pare zugrăvit pe-un perete. Mult mai la larg în neclintire decît în clintire, mult mai la locul lui în liniște decît în neliniște. Frate bun cu-o templă de lemn, Gheorghe Zamfir incie cînd începe să cînte. Își duce naul la gură și bate pe urmă jirec din toate părțile. Dacă există o mișcare pe dinăfară potrivea cu mișcările noastre pe dinăuntru atunci ea este închipuită de Gheorghe Zamfir. Chiar așa: un copac fîntuit în pămînt dar cu ramurile pe toate drumurile de vînt. Lanurile de grîu se îndoaie așa și hotarele necurpinse de iarbă. Pădurile se încalte așa și hotarele necurpinse de apă. Și oamenii. Tot ce se-nchipuie și tot ce se simte sau se presimte. L-am văcut într-un recital de televiziune transmis de la Paris. Cînta cu acompaniament de orgă și fluieterele nautilu preluate de fluieterele inalte ale armonului redimensionau pentru înfrînă cîntecul popular pe care-l interpreta. N-am fost niciodată mai emoționat și mai conștient de frumusețea absolută a folclorului românesc. N-am putut vreunul alt artist recunoștea asemănătoare pentru pricepera de a alege și de a interpreta. Fîndcă Gheorghe Zamfir cîntă folclor curat. Și ce cîntă și cum cîntă este vechi și adevărat. Nîmic din maniera lăutărească de interpretare a muzicii populare n-a atins cîntecul lui Gheorghe Zamfir. Nîmic nu s-a denaturat. Acest mare interpret popular este și un păstrător al bunelor tradiții din fol-clorului nostru muzical. Din acest punct de vedere, imboldul televiziunii de a adăoga într-un recital Gheorghe Zamfir și folclor lăutăreș n-a fost deloc inspirat. Distanța istorică dintre noi și tîmbal este atît de mare cît nu se poate presupune nici un fel de acompaniament. De altfel Gheorghe Zamfir n-a acompaniat. Și nici n-a fost acompaniat. S-a produs o etalare de instrumente. Nîmic de zis: soliștii scoși la iveală cu pile-ful recitalului oferit de celebrul nostru naist au demonstrat o clasă foarte înaltă. Tambalagiu, de pildă, fără nici o teamă de mare exagerare ne-a dus cu gîntul la tehnica unui Lionel Hampton. Ritmurile de jazz nu sînt nici ele altceea decît ritmurile de folclor. Cu toate acestea, ce s-a cîntat înafară de Gheorghe Zamfir a fost muzică de lăutari. Acordînd laudele cucerite, nu putem să nu remarcăm lipsa de rigoare, a televiziunii. Dacă nautilu trebuia să i se asociază un instrument, acela să fi fost fluietul, să fi fost o voce simplă, neculcivată, un cîntec și un cîntăreț popular autentic, să fie o emisiune de folclor curat. Dacă recitalul Gheorghe Zamfir a fost un prilej de lansare să se fi lansat cîntica dintre nemiapomeniți interpreți-fărăni pe care îi descoperă anual concursurile de amatori. De ce tocmai televiziunea, cu auditoriul ei imens, în loc să servească folclorului, să deservire, în loc să despărță apele de uscat le amestecă? După ce am asistat la cîntările diferitelor noastre costume naționale într-un costum de estradă și televiziune, să fim de acord și cu faptul că folclorul românesc însemnă muzica de lăutari? Pentru ce? Școlile de muzică din țară scot anual sute de specialiști în folclor.

Sânziana POP

revista străină

● L'HUMANITE (28 iul. a.c.), iubitor de muzică, Alfred Warden, pilotul cabinei spațiale Apollo 15, a beneficiat în cursul zborului său solitar pe orbita lunară de trei ore de înregistrări cu vocile cîntărețelor Sylvie Vartan, Mireille Mathieu și Judy Collins. Au fost, deasemenea, incluse în program fragmente muzicale filmul 2001, odiseea spațiului.

● BRÈVES NOUVELLES DE FRANCE (7 iul. a.c.). Creat în 1967, din inițiativa Uniunii femeilor artiste muziciene (U.F.A.M.) sub auspiciile Asociației franceze de acțiune artistică, Concursul internațional al cîntecului care se desfășoară anual la Paris își propune să descopere și să lanseze noi talente lirice internaționale. Printre laureații acestui an se numără și românii Lucian Marinescu (Medalia de argint a orașului Paris) și Ilie Baciu (Medalia de bronz a orașului Pa-ri).

● În fiecare an, vitrinele din foburgul parizian Saint Honore își aleg o temă comună de decorațiuni. În 1971 tema fiind „Muzeul pe stradă”, în vitrine au putut fi admirate tablouri de Bruegel de Velours, Marquet, Derain, Braque, Manesier, sculpturi, precum și alte obiecte de artă. Cele patru sute de afișe purtînd semnătura lui Picasso ca și statuile expuse direct în stradă au contribuit și ele la succesul acestei expoziții ad-hoc.

● Potrivit datelor publicate de presa franceză, printre cărțile cu cel mai mare succes de public din acest an (deci bene-

ficiind și de cel mai mare tiraj) se numără: „Memoires d'es-poir de Ch. de Gaulle (400 000 exemplare). Les chènes qu'on abat de Malraux (300 000 expl.), Mourir d'aimer de Pierre Duchesne (350 000 exemplare) Le roi des aunes de Michel Tournier (300 000 expl.). La Creve de Fr. Nourissier (150 000 expl.). Dictionnaire guid ? (120 000 expl.), La Mort heu-reuse de Camus (100 000 expl.).

● LE MONDE (23 iul. a.c.). Un adevărat eveniment în lumea literelor franceze îl constituie apariția celei mai complete ediții (în 18 volume) a operei lui Victor Hugo. Datorată lui Jean Massin și grupu-lui său de colaboratori, ediția s-a tipărit la Clubul francez al cărții. Conceput ca „un ansam-blou organic și armonios proporționat”, fiecare volum cuprinde mai multe părți: textul operei scrise de Hugo într-o peri-odă bine delimitată: un „port-feuille” cuprinzînd planuri, eboșe, fragmente utilizate etc.; un „dosar” cu documente, fotografii, corespondență, articole de critică, carnete și al-bume aparținînd poetului; o „situa-re istorică” a perioadei considerate care plasează opera în contextul epocii, alături de o cronologie foarte precisă și detaliată. „Este suficient să răsfoiești la întimplare aceste volume copioase — afirmă Jean Gaulnier în comentariul său — pentru a înțelege în sfrîșit că opera lui Hugo reunește totul, așemeri Rîntului care rezumă calitățile tuturor fiburilor lumii: istoric ca Fibrul, regal ca Danubiul, misterios ca Nilul, aurit ca un fluviu al Americii, acoperit cu fabule și fantome ca un fluviu al Asiei”.

● PARIS MATCH (24 iul. a.c.). După o absență de patru ani din cinematografia franceză, Roger Vadim turnează în apropiere de Megeve un nou film, Helle, după un roman de... Roger Vadim. Este „povestea unei orfeline surde și mute tre-zite la viața de tîndrețea unui adolescent”. Informează publi-cația. Un al doilea film, la al cărui scenariu Vadim lucrează, va avea ca protagonistă pe Brigitte Bardot.

● SCALA (nr. 8, aug. a.c.). Pentru cei 4 000 ziaristi și 2 500 tehnicieni de radio-televiziune prezenți la J.O. de la München în 1972, organizatorii construiesc un „oraș al presei” compus din 13 blocuri de locuit și dotat cu mijloacele cele mai moderne de informare și transmitere a știrilor: mașini cu 114 claviaturi diferite, 90 telefoane, 46 telesuri, un imprimator, un labora-tor foto cu 40 camere obscure. Evenimentele Olimpiadei vor fi preluate de 70 posturi t.v. și 110 posturi-radio. Difuzarea lor este asigurată de Centrul olim-pic vest-german pentru radio-televiziune care va dispune de 800 posturi emițătoare, 70 stu-dioruri radio, 100 camere elec-tronice în culori, 50 instalații-magnetofon, un atelier de de-velopat filme cu o capacitate de 2 000 m. peliculă la oră.

U. V. Z.

PRETEXTE

Dragonul

Un film documentar văzut în cadrul excelen-tei emisiuni care este Teletenciclopedia ne-a arătat cum mîncăna ouă de egrete — și pe egrete, chiar — dragonii, soporile mari cu limbă lungă și ascuțită. Ele pîndesc păsările acelea de paradis, albe și grațioase, care trăiesc în colonii, le așteaptă să-și depună ouăle. apoi tîrîndu-se și mișcîndu-se cu agi-litate capul țeșit de broască țestoasă încep atacul. Puii care au ieșit mai tîrziu din gă-oace și care nu au învățat bine să zboare, cad pradă cîi dîntii. Egretele mari, surprinse la sol se apără cu piscul, cu aripile, cu ghiare-lute. Inutil. Soporile mezozoice implacabile le retează gîtlejurile subțiri și frumoase de dansatoare, lacul lebedelor sau moartea le-bedei de Saint-Saens. Dragonii — după ce si-au înghițit pradă, — cu penele atîț de elegante ale victimelor, în bot, agățate de botul lor monstruos de activ, de simplu și de eficace și care, în lumea noastră omenească plină de noble principii, ne reamîntesc nu fără un fior de groază, atrocitate adevăr biologic. O namila de soporică cățărîndu-se într-un copac, lacomă și viclăună, spîrgînd între făclii ouăle egrețelor bîndu-le cu poftă conștientă ca o soprană difilă înaintea de concert, scuturînd cu brutalitate și cîngelie de sus, unde ea nu poate să ajungă, nu cumva să rămînă întreg vreun cuib, — iată o acți-une față de care și cele mai sadice filme pălesc.

Masacrul s-a terminat cu o retragere voioasă și satisfăcătoare și cu cea profundă îm-păcare, că totul a fost ras, cu o tehnică per-fectă, nerămînd mai nimic.

Pe urmă, au apărut oamenii, care au bătut pe trunchiurile arborilor buclăți de tablă, ghearele dragonilor să lungece pe ele și să dea bătute. Omul care se încapățînează să corecteze biologia... Mari succese nu se obțin. Mare și sublimă însă e încercarea în sine, ca argumentele domnului Béranger din „Tueur sans gages”.

Ilie CONSTANTIN

AMFION

ARTE

MUZICA

Anatol Vieru,

omagiat de Electrecord

Întimplarea a făcut să ne ocupăm mai rar în acest colț de pagină de unul dintre cei mai prominenți și mai discutați maturi muzicieni români — Anatol Vieru. Foarte prolific, compozitorul surprinde prin inovație, caracteristică foarte clară a operelor sale din oricare perioadă de creație, perioadă de altfel, surprinzător contrastantă între ele. Discul la care ne referim, reunind „Jocurile pentru pian și orchestră” (1963) și „Concertul pentru vioară și orchestră” (1964), ilustrează o etapă interesantă de trecere între mu-zica de origini populare esențializată (ex-celentul „Concert de violonceli”) și cău-tările sale mai noi, de exemplară inge-niozitate ce se bucură în lumea muzicală de un succes de care am vorbit cînd po-vesteam despre Festivalul de la Royan.

„Jocurile pentru pian și orchestră”, de fapt un concert de pian, dau măsura fan-taziei sculptoare, a inventivității excep-tionale a autorului, fauritor al unei mu-zici de un limbaj atunci foarte nou, dar de o savoare puțin comună. Pe pa-rcurul celor cinci părți, materialul tematic, dedus dintr-o seamă de cîntece de copii, îmbracă formole cele mai neașteptate, se supune transformărilor celor mai pline de umor și grație, rămînd în permanent circumscris unei deveniri expresive cît se poate de unitare, de perfect construită.

Similim în prima parte, „Joc de copii”, întregul amestec de farmec, năvalitate și poezie al copilăriei, tradus muzical prin-tr-un discurs dinamic și capricios, dezin-volt și fermecător, în timp ce în a doua secțiune, „Joc de jazz”, mai de grabă un joc de-a jazz-ul, pătrînd intenții umoris-tic-satirice ce amintesc de marele Stra-vinski. Contrastate bruste și în același timp organic legate pînă în lumină con-tradictia muzicală esențială, cea a inova-ției pregătite sau a repetării inovatoare.

Atmosfera devine tratată mai angostașă, jocul capătă alte valențe, capătă o ac-cepțiune barbiană, de spectacol sinonim cu arta în genere. Pe măsura acumulării dra-matică, a dilatării sferei și greutății jo-cului, în partea a treia „Joc de fulger”, și a patra „Jocul întimplării” pulsantia muzicii, deosebit de alertă, la început, scade, ca și aparatul instrumental ce se concentrează retrăgîndu-se și lăsînd loc

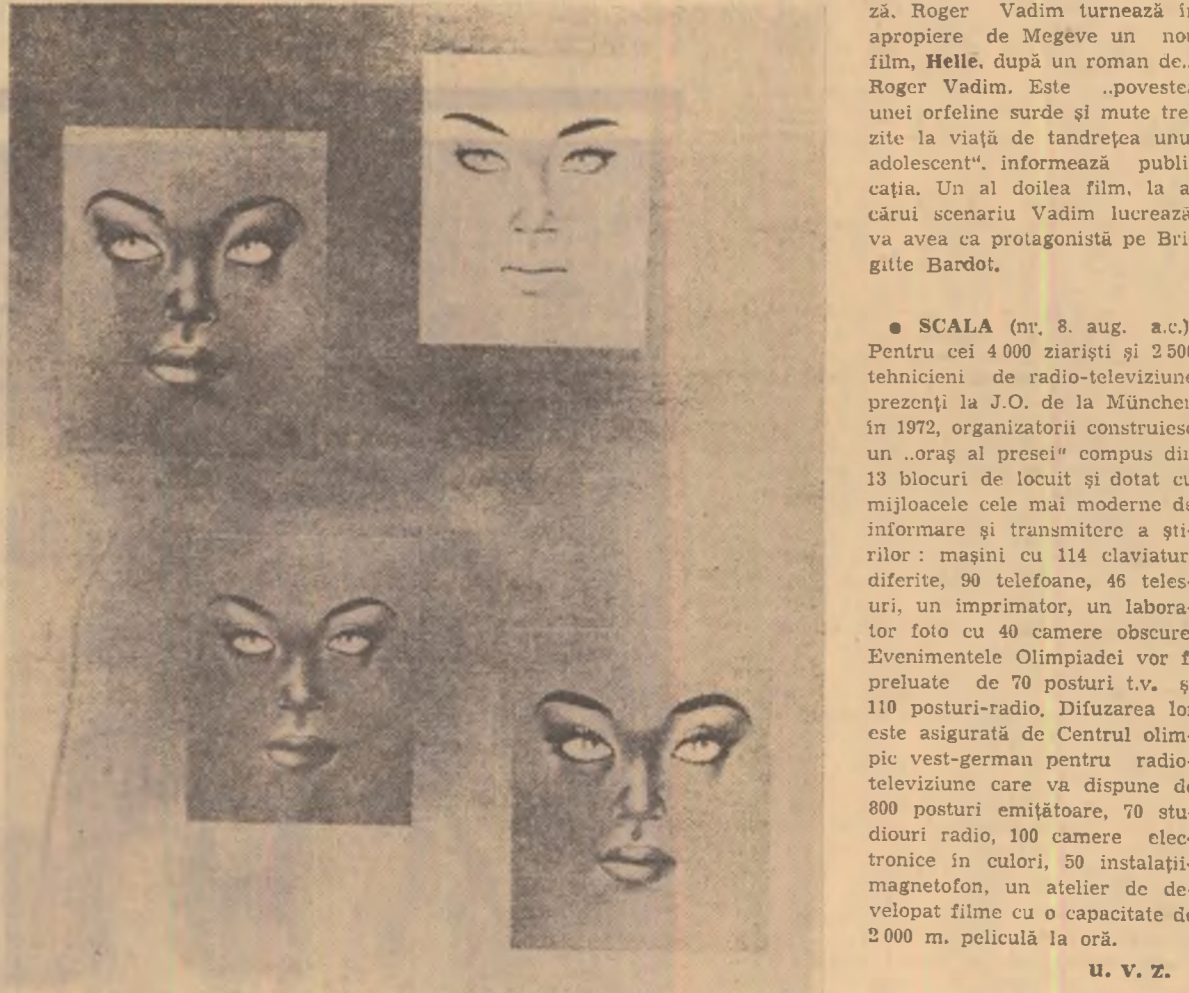
unei cadențe soliste de un deosebit spir-it mediativ, tensionată de abrupte sus-pensii. Ultima parte „Joc final” pare a continua curba realizată în timp ce, aproape fără să ne dăm seama, asistăm la revenirea încărcăturii inițiale de grație și cochetărie. Aici îl vedem pe abilul dialec-tician care posedă capacitatea rarului din impresia conducerii mai departe a firului evoluției sonore.

Toată această trecere de la gîmna la dramă și iarăși la seninul infantil se face cu o extremă fermitate și cu o naturalețe ce probează o exemplară maturitate com-positivă. Hazul, poezia și prospețimea scaldă în mod plăcut toate elementele dis-cursului, materialul sonor, ritmul, ves-timintul orchestral de emoționantă can-doare, într-o succesiune gîndită după cele mai clare și, în același timp, subtile legi ale edificiului muzical.

Ce leagă oare această savuroasă glumă muzicală de mediativul „Concert de vio-ară”, gravat pe cea de a doua față a dis-cului? În prezentarea de pe copertă (Mi-hai Walter Clepper și Radu Căplescu) nu se sugerează că acesta din urmă ar fi o replică a „Jocurilor”. Dar chiar o replică implică o legătură între un termen și celălalt iar ascultarea pieselor una după alta dă senzația unei misterioase comple-ritări reciproce.

Ceea ce era în prima lucrare grație și umor devine aici reflecție gravă și sobră, iar citită prin prisma acestui muzici no-bile și austere farsa „Jocurilor” apare onirică, într-un sens ularmant. Structu-rat tot în cinci părți, Concertul este per-meabil la dinamism cam în același mod în care „Jocurile” găzduiau tensiunea, prin permutări treptate și, mai ales, prin men-ținerea unor structuri iluminate de alte cotețe, ceea ce asigură unitatea și va-rietatea lucrării, compozitorul remarcîndu-se din nou prin această fundamentală știință de a maria, de a suda contrariile. Drept calități esențiale remarcăm aceeași pregnanță a calmului, a siguranței com-positivice, a neîndoiosului meșteșug al curbei sonore. Este girul unei personal-i-tăți marcante și mature ce se pune pe cele două exemplare partituri.

Costin CAZABAN

Discuțiile despre morală au preocupat întotdeauna inteligența și sensibilitatea umană. Unii filozofi considerau etica o știință exactă, precum geometria. Cineva spunea că existența florilor și a suferințelor lui Dostoievski e cea mai bună dovadă că viața merită să fie trăită. Etica este, simt eu, o problemă dramatică — poate cea mai dramatică, omul nu poate trăi în afara unor reguli de conviețuire, el simte că trăind aceste reguli, se condamnă singur la pierire.

Omul s-a întrebat întotdeauna. Ce este moral și ce nu este moral? El a simțit întotdeauna că unele lucruri sunt permise și altele nu. E cunoscută celebra frază a unui filozof în care se laudă noblețea omului și pe care mi-o amintesc în toate nopțile senine: „Două lucruri mă tulbură în univers — spunea filozoful — bolta instalată a cerului și morală interioară a omului”.

Noi nu ne propunem aici să facem o conștiințioasă dare de seamă despre felul în care filozofii, am văzut de-a lungul timpului legătura dintre om și morală, asta ar depăși puterile noastre, și apoi, noi nu simțim biete victime ale culturii și ale „bombardamentului informațional”, cum se spune, după o expresie acum la modă. Cultura își are și ea „victimele ei” — se zice, fiindcă împiedică pe cei slabi de inger să gindească independent. Asa cum există victime ale ignoranței există și victime ale culturii. Noi simțim cu desăvîșire liberi de orice prejudecată, fie născută din cultură, fie din experiența altora, noi încercăm să vedem, pe viu, în clipa de față, și nu numai în clipa de față, ce este morală. Noi n-avem grija de a străluci în

această căutare, nici de a născoci fraze — memorabile — ducă-se pe pustii... Pornim în această căutare ca niște oameni care-și pun pentru prima oară această problemă. Dar care și-o pun cu adevărat, nu fiindcă problemele înalte ar fi la modă și ne-a venit chef să ne „îmbogățim sufletește”. Raza noastră de cercetare este de asemenea, foarte restrânsă. Noi ne vom ocupa doar de morală individuală, de morală relațiilor noastre cu ceilalți. Este morală o descoperire interioară sau un șir de reguli? Este morală o expresie a iubirii sau o știință exactă precum geometria? Se poate trăi în afara moralei? Există undeva un teritoriu care se poate numi „dincolo de bine și de rău”? „Există morală sau reguli de morală”? Problemele grele, probleme gingașe, pentru a găsi răspunsul cel adevărat se cere o mare loialitate, trișorii pot ciștiga la cărți, dar nu pot descoperi adevărul. Adevărul e privilegiul celor care joacă cinstit, care-și asumă toate riscurile. Fără risc nu există inteligență.

În această cercetare singurul sprijin este experiența mea interioară, mai exact, nădăjduesc din toată inima acest lucru. Eu, desigur pot să greșesc, de aceea fiecare trebuie să măsoare autenticitatea celor spuse de mine cu experiența lui interioară.

Problema moralei. — eterna întrebare, ce este bine și ce este rău, m-a preocupat cu înverșunare și durere din primii ani ai tinereții. Cu prestigiul nopților mele de insomnie pot să afirm, în liniște, că omul este o ființă morală. Sentimentul vinovăției e cea mai bună dovadă că omul nu poate trăi în afara moralei. Așa cum există chinuri fizice, așa există și chinuri morale.

Și uneori chinurile morale sînt mai îngrozitoare. De cîte ori greșesc față de un om, cu un cuvînt, sau un gest, ceva, în lumea interioară, îmi atrage drastic atenția și simt că în acea clipă m-am situat în afara moralei. Orice încalcare a moralei se face cu bună știință, de aceea nu există circumstanțe atenuante. A te situa în afara moralei înseamnă a trăda condiția de om. Dar este morală o suită de reguli care trebuie respectate, ca regulile de circulație? Nu. Eu nu cred asta — și nu invit pe nimeni să meargă pe acest drum. Morală e mai mult decît o sumă de reguli, oricît de nobile și bine intenționate ar fi acele reguli, morală este expresia directă a iubirii și a inteligenței. Un om prost nu poate fi niciodată moral, fiindcă îi este imposibil să discearnă binele de rău. Faptul că în literatura mea n-am idealizat niciodată ticăloșii, nu m-am pierdut cu firea în fața ipociților, nu m-am intimidat pașii escrocilor, n-am tresărit de fericire cînd mi-a bătut la ușă o prostituată, are, cred eu, o explicație adevărată, orice om imoral este, implacabil, idiot. Nu există „genii ale răului” — astea sînt doar zadarnice figuri de stil. Dacă există iubire și inteligență, ce nevoie mai avem de „obligații morale”? Dacă simțim puri și inteligenți „morală nu mai este o obligație”. Și de ce ar trebui să fie respectată față de semenii o obligație, și nu o stare naturală, care nu cere efort? Detest oamenii pentru care virtutea e o povară, și morală o „obligație”. Virtutea care chinuie și naște insomnii nu e decît vicul care încă nu s-a dezvoltat suficient.

Sînt unii, care în sumbre accese de grandomanie, susțin ca ei se situează în afara

moralei. Personalitatea lor ar fi atît de complexă, încît morală nu le ajunge nici pînă la genunchi. Ei n-ar fi imorali, ci doar amorali. Ei nu disprețuiesc morală, ei n-au nici o morală. Nu există, simt eu, un teritoriu „dincolo de bine și de rău”. Oricît de sus ne-am ridicat, morală ne însoțește implacabil. A socoti că morală îți este inferioară nu e decît o grandomanie menită să dea violenței o aureolă sacră. Morală înseamnă iubire și cine e nebunul care se poate scoti superior iubirii? Eu mă refer aici, evident la morală omului normal, nu mă refer la indivizii înrăiți care își au și ei „morală lor”. Chiar acești indivizi simt nevoia să se miște într-un spațiu etic. Hoții nu ucid, asasinii nu jefuiesc, prostituatele își respectă coligele etc., etc., și așa mai departe. Respectarea unui principiu de speranță că în acest fel le poți încalca pe toate celelalte, nu înseamnă „morală”. Nu există o etică a escrocilor și un crez moral al prostituatelor. Spațiul etic este infinit și el nu se poate împărți în teritorii la care se respectă morală, și în teritorii, în care ea este disprețuită.

Omul inteligent și sensibil își dă seama, ce este bine, și ce este rău, ce este drept și ce este nedrept.

Nu este deloc dificil de a descoperi ce este moral și ce este imoral, binele și răul nu sînt taine de nepătruns, pentru aceasta trebuie doar să ascultăm glasul rațiunii și al sensibilității.

A trăi din munca altcuiva a fost și va rămîne întotdeauna un act inoral, în orice timp, în orice țară. De aceea morală în sensul ei superior, e un adevăr incontestabil. Ca și faptul că pămîntul se învîrtește.

Teodor MAZILU

Poeme de E. E. Cummings

Explozia temperamentului liric al lui E. E. Cummings (1894-1962) pare să fi avut loc în special în vremea tinereții sale. Dar dragostea și natura — Cummings era și pictor — sînt teme recurente și apar turnate în tiparele versificației mai degrabă tradiționale (volumele: Lalele și hornuri, Viva, I X I), dacă avem în vedere întreaga sa operă lirică.

Asemeni altor compatrioți ai săi americani, strînsi la Paris în jurul Gertrudei Stein, E. E. Cummings a scris și o

poezie cu totul diferită, remarcîndu-se, prin adevărate performanțe prozodice și gramaticale, ajutîndu-se nu o dată de „trouvailles” — uri tipografice. În deceniul trei, poezia experimentală a lui E. E. Cummings stîrnea senzație. Azi ea nu mai reprezintă o inovație.

Poetul a devenit un clasic, și ca orice clasic a desehis un drum excesiv de fertil discipolilor. În alții condiții, poezia tradițională care să fie reasezată în drepturile sale: este ceea ce-și propune să facă și selecția de versuri de mai jos.

și împușca undoitrepaturcinci
porumbei uite așa
Doamne ce bărbat frumos
și tare aș vrea să știu acum
dacă-ți iubesti fiul cu ochi albaștri
Doamnă Moarte

Din vremuri neștiute

Din vremuri neștiute, acum și
totdeauna,
iubirea ce răsare îndată și apune;

dragostea lor e vocea de sub tăcerea
sacră,
speranța lor nu știe obstacole în cale;
iar forța pasiunii le-o credem
slăbiciune:
dar printre aștrii nopții ea este cea mai
veche

— iubesc îndrăgostiții? atunci e bine
totul.
Ei sînt și înțelepții și proștii acestei lumi

Ai degete care prefac în flori

Ai degete care prefac în flori
și pietrele.
iar timpul știu că îți iubește părul
cu unduire de cintec
— însă orice iubire sfîrșește-n zori
de zi —
nu-ți fie teamă, a noastră va dura cît
lumea,
Piciorul tău a scris la întîmplare
cuvinte pe nisip
și ochii tăi se joacă de-a sărutul —
o, recunoaște, nu îți pare straniu
— deși orice iubire sfîrșește-n zori
de zi —
că florile ne spun mereu contrariul?

Cînd de pe buze îți culeg
dulceața clipei trecătoare,
mă văd cerșind iertare Morții
care din brațe mi te cere,
— deși orice iubire sfîrșește-n zori
de zi —
să îți păstrez numai al meu sărutul.

Traducere și prezentare de
GABRIEL GAFIȚA

Din goluri se ridică orele

Din goluri se ridică orele
se șterg în cale aștrii
e în zori
pe-ntînderi albastre se-mprăstie lumina
poeme semănînd

la căpătîii e stînsă
candela, orașul
trezit cu cîntecul pe buze
cu moartea-n ochi
în zori de zi
ucide visele ca pruncii
apoi coboară
din goluri asfințitul
se-aprinde-o luminare
e-nțurător
orașul are
moarte — acum pe buze
și ochii plini de cintec trist
se lasă orele încet
pe-ntînderi nevăzute se-mprăstie
lumina
— poeme semănînd.

Nu cred că zeii-s oameni...

Nu cred că zeii-s oameni; dacă totuși
sînt oameni zeii, atunci
(sînt ca noi toți, durerea și necazul
le fac și lor viața mai amară)
străini sînt, să le credem vorba; îngeri,
de ard la fîcără de patîmi;
sau călători (pe tot atîtea drumuri
vor ispitii norocul și vor fi pe rînd)
lași, clowni, romantici, idioți și lude —
acesta e poetul, așa a fost și este

— un visător, ce-n marile adîncuri
se-ngroapă după razele de soare
și taie-n munte cu înfrigurare
să-i prindă-n mină ritmurile vieții.

O, tu cea ireală...

O, tu cea ireală, primăvara albă
și-a dăruit a crimilor vâpșie,
pe neașteptate, grațioasă-ai rupt
mantia de samur a nopții
și-ai risipit parfumul umerilor tăi.

Tu-ntruchipezi
în săritură cîntul
și îl oprești ca-n spații infinite
să rătăcească printre sclavii-stele.

Mă impresară visele ciudate
și-ngenunchez prin ceață la altare
(îmi văd morbid sfîrșitul cum te răpește

făgăduiala neștiinței noastre arsă
rostogolind nori lezeși de tîmii)
că sufletul să-ți dau cu minile-
amîndouă.

De voi merge-acolo, sus...

Iar de voi merge — acolo, sus, vreodată,
mamei mele voi aduce-n dar
(ei și numai ei)
nu cerul albastru, ci o boltă
de negri și roși trandafiri

căci tatăl meu este (adînc și
înalț ca o roză)
alături de mine, aici
(în tăcut balans)

cu ochi de petale
poetul — corolă
nu trupul cu minii
ce-ncătușează șoapte
plutînd pe-aripi de fluturi
(deodată în lumina lui
eu mă voi închina
și toată grădina-i va face-o plecăciune).

Eu cred că primăvara e o mină

Eu cred că primăvara e o mină
(venind încet
de Nicăieri) și care la fereastră
așează flori, iar unii le privesc
(în timp ce alții-n stradă
o văd cum zi de zi mai schimbă
ceva ciudat aici
ceva știut dincolo)

cu mina ei ușoară ca parfumul

căci totuși primăvara e o mină
și neîncetat ea schimbă la fereastră
(un lucru nou aici
un lucru vechi dincolo
iar curioșii o privesc umiți
cum prinde o petală aici
cum duce o adiere-acolo)

cu mina ei ușoară ca parfumul.

Buffalo Bill

Buffalo Bill
a murit
el care
avea un armăsar
ca argintul viu

pe înfîntate spații planetare
ea este cerul nostru, pămîntul și oceanul
(îndrăgostiții suferă? toți sfinții
cînd ni se-arată au chipul tras și palid;
sînt fericii îndrăgostiții? bucuria lor
e universul tot închis într-o dorință)

Între originalitate și creație

(Urmare din pagina 1)

un scriitor nu este neapărat un filozof. Nu l se cere unui romancier să clădească sisteme. Gîndirea artistică e un mod de cugetare în imagini în care reflecția propriu zisă se asociază cu fantazia creatoare.

Originalitatea gîndirii artistice nu înseamnă extravaganta, excentricitatea ei. Bizarerile pot să impresioneze pentru moment; ele n-au greutate estetică. Așa cum spunea Tudor Arghezi, vorbind despre propria sa creație, în acel text interesant intitulat Dintr-un foisor, orice operă are o „viață îngropată în temelii”. Numai experiența unei vieți integrale — trăire, meditație, exercițiu continuu — poate să ducă la făurirea unei opere de valoare durabilă. Dar pentru a crea o asemenea operă artistul trebuie să găsească formula sa proprie prin care să rezolve acea dilemă a comunicării cu altul. Există — trebuie să fim pe deplin conștienți de aceasta — o dialectică a afirmării și negației prin actul de creație. Afirmîndu-și originalitatea prin gîndirea artistică încorporată într-o operă nu te situezi într-o poziție negociată față de orice altă modalitate a creației. Nimic mai eronat decît ceea ce am putea numi insularitatea artistului. Un poet care s-ar considera pe sine o monadă, fără rădăcini, fără conexiune cu alții, fără dorința de a comunica este un monstru bizar, eventual un „original”, dar nu un creator auten-

tic. Ca și epigonismul care rezidă în imitația, în preluarea necritică, în repetarea unor rețete anterioare, tot astfel singularizarea, excentricitatea sînt maladii ale originalității rău înțelese.

Niciodată, poate, mai mult decît în zilele noastre, gustul artistic al omului n-a fost mai larg. Comunicăm cu epoci îndepărtate în timp și spațiu. Comunicare necesară, însă nu în sensul unei creații muzeale. Nu vom umple opera noastră cu ecouri venite din toate punctele cardinale. De asemenea, imitarea unor formule, o unor modalități artistice, poate să ducă la o altă falsificare a creației, la fenomenul modei. Acea dialectică a afirmației și negației despre care am vorbit, restabilește echilibrul și în acest sens. Căci există o negație necesară, o răstîrnire a influențelor donatoare, a fixațiilor pernicioase, o critică de care duce la manierismul estetic, adevărata înfundătură a artei. Așadar, originalitatea nu e o valoare în sine pe care artistul trebuie să o urmărească cu orice preț. Pasivitatea originalității este ambiguitate — o creație pasivă. Ea poate fecunda și steriliza, deopotrivă. Individualismul exagerat, egocentrismul, singularizarea excesivă amenință condiția însăși a creatorului. Numai printr-o dreaptă compunere launtrică, prin aplicarea unei înțelepte gealectice a afirmației și negației, artistul poate deveni un creator original, gîndirea artistică poate avea inițiativa creatoare, opera devine un cosmos deschis recepției și comunicării universale.

Acestui viciu mai mult sau mai puțin nepedepsit care e lectura, nu-i ajunge să fie solitar ci se vrea împărțit și comentat; cred că aceasta e originea criticii literare. Gustul lecturii duce la gustul criticii iar acesta la critica gustului (oricar zice vechiul adagiul, totdeauna vom discuta despre gusturi).

Nimeni mai mult decît Sainte-Beuve nu satisface această înțelțită nevoie și nimeni mai bine decît el nu a cuprins toată sfera noțiunii de gust. De aceea el nu s-a limitat la analiza și judecarea opereii scrise ci s-a interesat de toate formele pe care le îmbracă spiritul omeneș în stadiul său diferențiat adică în societate (recte: civilizație, în accepția franceză de *civilite*). Aceasta înseamnă că s-a interesat de tot ce vadește un stil, fie, cum spunem rîndul trecut, că e al unei opere fie că e al unei alte forme de creație, adică al unei valori. M. de Turenne a la tete de trente mille hommes”, cum spune Sainte-Beuve într-un loc, are un anumit stil, după cum și viața agitată de intrigă și pasiune a duceseii de Longueville. sora marelui Conde, are stil, reprezintă deci o valoare. Acestei femei care nu a scris nimic — a consacrat Sainte-Beuve un destul de întins capitol în *Portraits de femmes*. Doamnele de Sevigne și de la Fayette, mari scriitoare, au avut și dincolo de opera lor un stil de existență, deci o valoare ce se propune aprecierii, deci criticii. De asemenea și alte figuri de femei sau bărbați a căror existență a avut un stil pe care scrierile lor de atunci mai mult sau mai puțin uitate, nu l-au avut, intră în sfera de interes a gustului și criticii lui Sainte-Beuve.

Toate aceste valori sînt actuale (amințesc că la aproape totdauna acest termen în accepție aristotelică) prin lectură. La Sainte-Beuve lectura și critica nu părăsesc deloc, așa cum s-ar părea și cum de altminteri s-a și spus, domeniul esteticului. Interesul lui pentru biografie, documente și mărturii, corespondență, obiceiuri, cancanuri, este unul estetic, adică e determinat de marea apetență a gustului său, care valorifică estetic tot ce e apt să încapă în sfera lui, adică, repet, tot ce vadește un stil sau cel puțin îl reliefează. Se vorbește, și nu în zadar, de „autonomia artei”, de care s-ar părea că Sainte-Beuve n-a ținut seamă (de altfel pe vremea lui nu apăruse încă formula, deși desigur ideea implicit exista). Firește că arta are legile ei proprii, cu orice indeletnicire umană (deși, cum se știe, ea a avut și se întimplă să mai aibă pe cite undeva pe glob rosturi magice, religioase sau altele), dar a o segrega de sfera generală umană înseamnă a-i rețea nervii, adică a o „enerva”. Proust i-a adus lui Sainte-Beuve o obiecție de mare însemnătate, anume că procesul de creație artistică se produce într-o solitudine în care intră în funcție alge facilități decît cele obișnuite ale artistului ca ființă cotidiană și că deci anchetarea asupra relațiilor lui și a felului cum a fost receptat în lume ar purta pe planuri străine de operă; fenomenologia acesteia e cu totul distinctă de cea a participăției sociale; chiar funcția de comunicare a opereii are alt focar decît ființa artistului ca „om de lume”. Artistul creează pentru a „comunica”, dar o face dintr-o simțenie interioară profundă, în primul rînd pentru sine, ca un exutoriu intim (oricite alte mobiluri ar mai avea, de pildă ambiția, setea de glorie etc.). Fără îndoială că este așa, dar, cum spunem și altă dată, solitudinea nu e posibilă decît în stadiul societății civile, în care apare conștiința individuală ca fenomen diferențial. Solitudinea operează niște transferuri și sublimări care-și au sursa în societate. De altfel pasiunile, care alimentează și potentează creația artistică, oricît de mult l-ar izola pe indivizi și oricît de tainice i-ar fi combustiile, nu se nasc decît în articulația și ciocnirile societății și poartă amprenta moravurilor ei. Acea *connaissance du coeur humain*, preocuparea esențială a moralistilor (și a literaturii în genere) nu se obține decît în perspectiva aceasta și numai sub unghiul acesta poate atinge nivelul de stil.

Sainte-Beuve combătînd (fără dreptate) concepția asupra pasiunii a l'italienne a lui Stendhal, a scris una din nenumăratele lui pagini de mare moralist despre „stilul francez” al pasiunii, pe care rațiunea și stăpînirea nu o diminuează ci o adîncesc. Tema pasiunii și în special a iubirii a fost marea preocupare a lui Sainte-Beuve; el a urmărit-o în toate formele pe care spiritul a putut să i-o dea la un nivel de valoare, adică de stil. Ca și Stendhal care în *De l'amour* a examinat iubirea în diferitele ei forme legate de societatea în care au apărut, Sainte-Beuve știa că această pasiune se manifestă în chipuri istoricești variate: „l'amour est de toutes les choses humaines celle qui, s'appuyant sur une base éternelle varie le plus dans ses formes selon les temps” (despre Racine, în *Portraits litteraires*). Pe marginea scrierilor lui Diderot către Sophie Voland (alegînd de altfel citatele cu cea mai mare siguranță estetică) a scris pagini definitive, pline de melancolie și înțelegere, despre caracterul profund și calm al iubirii tîrzii. Din scrierile lui Benjamin Constant către Doamna de Charrere a tras tot atît de sigure considerații asupra iubirii timpurii. Era departe de a fi un simplu scoalitor de arhive și documente și era contrariul a ceea ce francezii numesc un *pisser-roid*.

Voluptățile lui de bibliotecă erau ale unui om cu simțul acut al existenței, cu un gust viguros pentru viață și avatururile ei, transferate la el în meditație și disciplină intelectuală. Spirit malițios eufemist și succulent, de o erudiție subtilă cancanieră căuta cu sugacitate amănuntele și secretele fiindcă din aceste esențe putea să-și reprezinte întreguirea. Termenul pe care l-a folosit în titlul primei lui lucrări importante, *Tableau*, e și cel care desemnează comportarea lui critică. De aceea a excelat în portrete: marea lui carte, *Port-Royal* e tot o operă de portretist. E de mirare că Proust, genial portretist și moralist el însuși, admirator al lui Saint-Simon, nu a înțeles sensul și prețul acestui fel de critică.

Alexandru PALEOLOGU

cîntece de cîreșar

de Nichita Stănescu

Se dedică lui Constantin Chiriță

Această țară de vis

Cînd se va sfîrși asfaltul drumului
trupul meu și trupul tău se vor face
ca să nu rămînă necălătorită
această țară de vis.

Cînd vor cădea frunzele pomului
cînd se va vesteji iarba cîmpului
pletele mele și pletele tale
se vor așterne pe cîmpuri
ca să nu rămînă înfrigurată
această țară de vis.

Cînd vor seca izvoarele
și cînd ploile vor ploua în sus
eu și cu tine ne vom ține de mînă
și vom plînge, vom plînge
ca să nu rămînă văduvită de tristețe
această țară de vis.

Cînd vor muri cîinii,
cînd vor pieri caii,
cînd iepurii vor fi mîncați
de gura morții
cînd ciiorile negre
și pescărușii albi
vor fi mistuiți în gusa aerului
eu și cu tine vom fi
ciine și cal
iepure și cioară
dar mai ales vom fi
pescărușul cel alb
ca să nu rămînă
fără diadema de carne vie
această țară de vis.

Lecția de citire

Scriere este totul.
Peștele e literă
în alfabetul mării.
O frază sunt păsările-n zbor.
Totul e scriere.
Totul este de citit.
Piatra poate fi citită, —
iar norii, nu spun o poveste

Triste, muncite alfabete,
înșiruind istorii vaste.
Chiar mina mea ascunde-n sine
uitata scriere a unui imn.

Stai singur și în ginduri, Doamne,
iar gîndurile litere îmi sunt.
Încerc să recompun o frază
iar timpul meu preschimbă scrisul

O, de-aș putea să te citesc,
O, de-aș putea să deslușesc
aceste stranii alfabete...

Mai grațios ca frunza

Mai grațios ca frunza, verdele
reîntră-n vînt și-n ploaie
El este cum nisipul este
sub valul fără pești.

Stai peste gura mea tu umbră
a păsării zburînde.
E scaun pentru vorbă azi
oricare al meu dînte

O stai și odihnește-te
dormi tu pe mine
vedere-a verdului de frunză
văzut de orbul lunii

Imn la natură

Privirea prea lungă
sfîrșește prin a naște ființe.
Mă simt în zig-zag
aidoma trupului de fluture

între aripile sale.
Naște-te floare
Miroasă-te mirosoale.
Zboară pasere,
înflorește zarzăre!

Starea de a fi

Ah, n-o să știe nimeni
gingașa pricină a leandrului
profunda pricină a stejarului
cauza ochilor mei

Ah, n-o să știe nimeni
zburata pricină a păsărilor
impietrita pricină a pietrelor
cauza inimii mele.

Ah, n-o să știe nimeni
neagra pricină a pămîntului
curgătoarea pricină a rîurilor
cauza sufletului meu.

Cireșar

Singura mea eroare e faptul că m-am
născut,
după aceea cu nimic nu ți-am mai
greșit.

Aripă filfuitoare, și început
fluture în zig-zag ți-am fost peste mîi.

Acum noi amîndoi ne lăsăm să ne plouă
pe tine te plouă fructe de primăvară.
Deasupra mea păsările se ouă
zburîndu-se pentru întîia oară.

Sînt vinovat că sînt
cu mult prea devreme
mortule pămînt
inverzit în poene.

Calul soarelui ne paște
ne mistuie și ne naște.

Pietre de mîncare

Vine un animal și mîncîncă
o stîncă.

Vine un ciine ce latră
și mîncîncă o piatră.

Vine un fel de nimic
și mîncîncă nisip.

La urmă vin și eu
ca să mîncînc acest ecou.

— Ecou de ce!
— Ecou de nu știu ce!

Cavaler al florii de cireș

Chip de cireșă mușcată de un elf
zburînd tot timpul într-un alt
miraj visat.

...Sandă pe care mi-o-ncălța un zeu
în salt pe înorogul cel înalt
și înșăuat.

Și voi veni să mă prostern
mai mult rînit și mult
învinș.

Cînd ai să bați pe un cadran etern
un nor mai alb și mult mai mare
care a nins.

Imn

Iartă-mă că te nasc,
iartă-mă că te fac să fii
pe valul mării flasc
un joc de spume de copii.

Iartă-te că mă naști,
iartă-te că sînt
în toiul sfintelor Paști
cu încondeiat pămînt.

Haide-ne
prietene!

Doină

Îmi vine să plîng cu singe,
să rămîn cînd apa curge
și să ling această rază
care mă nechează.

Mi-este foame de ce-i viu,
mi-e tîrziu de timpuriu...

Tunderea oilor

Tunde soarele de rază
și să-mi faci cămașă mic,
calul tunde-l cînd nechează
de vorbirea lui.

Cireșar

Nimeni nu ne crede dacă sărutăm
pasărea în zbor, iarba inverzînd.
Noi sîntem un fel de martori
ai adolescenței rugînd.

Hai, îmbracă-mă în cîntec
spus de alte animale,
să mă vezi, să nu mă crezi
omul dumitale.

Nimeni nu ne spune : bea slămindule !
Nimeni nu ne spune : insetatule !
Curge primăvara pe sub fluturi,
visător podeaua curge pe sub tine,
patule !

Lasă-te pe somnul meu, tu vis frumos,
cade-mi tu în gura mea căscată
roșie cireșă dintr-un chiparos,
zină inventată !

Invitație la o floare

Îți trimit mina mea scrisă pe o oglindă,
arboarele din spate,
norii din depărtare...

Simbure fără floare ce sînt
vrei tu ca șapte petale și albă să fii ?

Nimic nu este altceva

Nimic nu este altceva
Piatra îmi este verișoară
Rudă de tată îmi este pomul
Rîul se trage din ochiul maică-mi
Nimic nu este altceva
Cel de ieri și cu cel de mine
sînt frați de timp,
Cel de sus și cu cel de jos
sînt frați de aer
Nimic nu este altceva.

Mersul norilor pe cer
e siamez cu mersul norilor pe apă
starea de tristețe
e logodnică cu bucuria
iar jalea îmi încoronează
cu o aură de dinți albi
risul celui ce a apucat să rîdă.

Nimic nu este altceva.
Moartea calului
se odihnește în fundul ochiului meu
Moartea acestei toamne
se reazimă cu ceața pe o pernă albă de
zăpadă.
Moartea se aseamănă
întocmai cu nașterea.
Nimic nu este altceva.

Ce am simțit înainte de a mă naște
voi simți și după ce nu voi mai fi.
Cum a fost atunci așa va fi atunci.

Nimic nu este altceva.
Totul este totul
Iar eu sînt tu.
Nimic nu este altceva.

TAPISERII DE
MIMI PODEANU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adjunși :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constanța Toia

L

REDACTIA :

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54; 12 10 10

ADMINISTRAȚIA :

Soseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE :

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică : Mircea Popescu

Paginător : Nicolae Ion